

Riksdagens protokoll

1994/95:97

Fredagen den 28 april

Kl. 9.00 – 12.34

Protokoll
1994/95:97

1 § Meddelande om svar på interpellationer

Till kammaren hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1994/95:97

Till riksdagen

Beträffande interpellation nr 1994/95:97 av Maggi Mikaelsson (v) om skogsskador som orsakats av rotsnurr.

Då interpellanten inte har möjlighet att ta emot interpellationen vare sig den 8 eller 15 maj kommer den i stället att besvaras måndagen den 29 maj 1995.

Stockholm den 21 april 1995

Sten Heckscher

Interpellation 1994/95:110

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:110 av Siw Persson (fp) om arbetsskador på grund av kvicksilverbelastning får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom föreskrivna fyra veckor. Skälet härtill är att interpellationstillfället 28 april 1995 är fulltecknat och att jag vid interpellationstillfället 8 maj 1995 inte är i tjänst.

Jag kommer att besvara interpellationen den 15 maj 1995.

Stockholm den 21 april 1995

Anna Hedborg

2 § Svar på interpellationerna 1994/95:89 och 104 om Turkiet och de mänskliga rättigheterna

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Fanny Rizell och Eva Zetterberg har i två olika interpellationer ställt en rad frågor avseende regeringens politik gentemot Turkiet. Jag avser att besvara dessa båda interpellationer i ett sammanhang.

Vid flera tillfällen har jag haft tillfälle att här i riksdagen förklara regeringens Turkietpolitik. Turkiet diskuteras inte bara i Sverige, utan

också i internationella organisationer som FN, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, och Europarådet. Sedan Sverige blev medlem av Europeiska unionen har vi dessutom haft möjlighet att påverka Unionens politik gentemot Turkiet, inte minst i samband med förhandlingarna om en tullunion mellan EU och Turkiet.

När jag läser rapporterna om tortyr i turkiska fångelser, förföljelse av olikstänkande, förbud mot vissa politiska partier och polisbrutalitét fylls jag av vrede och sorg. Kränkningar av de mänskliga rättigheterna är alltid lika oacceptabla.

Vi måste fråga oss vad som kan göras för att ändra på denna situation. I grunden finns det två vägar. Den ena är att på alla sätt söka isolera den stat som brister i respekten för de mänskliga rättigheterna. Den andra är att genom samarbete främja Turkiets ekonomiska och sociala utveckling och samtidigt föra en kritisk dialog, som innebär att vi ställer krav på Turkiet att leva upp till sina förpliktelser. Därigenom ger vi också ett starkt stöd till de demokratiska krafterna i landet. På detta sätt skapas de bästa förutsättningarna att påverka skeendet och bidra till en fortsatt demokratisering av Turkiet. Att företrädare för människorättsorganisationer i Turkiet stöder denna politik har stärkt mig i min uppfattning att detta är rätt väg att beträda.

Herr talman! Regeringen har således, liksom de andra 14 medlemsländerna, valt denna senare väg. Det främsta uttrycket för denna linje är principöverenskommelsen om en tullunion mellan EU och Turkiet. I diskussionerna om denna har Sverige varit pådrivande när det gäller att betona vikten av att Turkiet respekterar de mänskliga rättigheterna, något som starkt bidragit till att dessa frågor på ett kraftfullt sätt tagits upp med den turkiska regeringen i samband med förhandlingarna om en tullunion. Vi kommer att fullfölja denna linje.

Jag instämmer i Eva Zetterbergs bedömning, att det är anmärkningsvärt att den turkiska regeringen bara några veckor efter överenskommelsen om en tullunion inleder en stor militär operation i norra Irak. Sverige har, såväl tillsammans med de andra EU- och OSSE-staterna som i direkta samtal med företrädare för den turkiska regeringen, talat klarspråk om den turkiska regeringens oacceptabla politik i detta avseende.

Jag vill upprepa vad regeringen framhållit i flera uttalanden, nämligen att den turkiska militära inmarschen i norra Irak strider mot den grundläggande folkrättsliga principen om staters territoriella integritet. De turkiska trupperna bör omgående lämna Irak.

Respekt för de mänskliga rättigheterna och för andra delar av folk-rätten är en förutsättning för Turkiets fortsatta närmande till EU. Europaparlamentet har betonat detta i två nyligen antagna resolutioner. Europaparlamentet måste ge sitt samtycke till tullunionsavtalet innan detta slutligt kan underställas utrikesministrarna för godkännande. Europeiska unionen har gjort fullständigt klart för den turkiska regeringen, att den i konkret handling måste visa att den lever upp till sina åtaganden, om tullunionen skall kunna förverkligas.

Herr talman! Sverige har länge krävt att Turkiet skall inbjuda en expertdelegation från Organisationen för säkerhet och samarbete i

Europa, OSSE, att besöka Turkiet, för att i enlighet med den granskningsprocedur OSSE-staterna kom överens om i Moskva 1991, den s.k. Moskvamekanismen, på plats studera situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Detta har nu lett till att Turkiet inbjudit en parlamentarikerdelegation från OSSE, i vilken bl.a. en ledamot av denna kammare, Kristina Svensson, ingår. Parlamentarikerdelegationens resa är ett positivt steg, som dock bör följas upp genom ett utnyttjande av den s.k. Moskvamekanismen, som har en direkt koppling till OSSE-staternas åtaganden på de mänskliga rättigheternas område. Sverige kommer, tillsammans med andra OSSE-stater, att verka för att Turkiet tar även detta steg.

Låt mig så övergå till Fanny Rizells fråga om vad Sverige kan göra för att i FN och andra forum försvara syrianers, assyriers och andra minoriteters äganderätt.

Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter slår fast varje människas rätt att äga egendom enskilt eller tillsammans med andra. Ingen får godtyckligt berövas sin egendom. Principen om icke-diskriminering är en av hörnpelarna i FN:s deklaration om minoriteters rättigheter; sedan må det i det enskilda fallet gälla syrianer, assyrier eller andra turkiska medborgare som tillhör minoriteter. Det är viktigt att denna princip nu konsekvent och undantagslöst efterlevs.

FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna avslutade nyligen sitt 51:a möte. EU kritiserade i sitt anförande Turkiets bristande respekt för mänskliga rättigheter och uttryckte särskild oro över förtrycket av minoriteter.

Genom ett beslut att inrätta en arbetsgrupp med uppgift att följa efterlevnaden av deklarationen, tog kommissionen för mänskliga rättigheter i år ett viktigt steg i riktning mot en bättre uppföljning av staters respekt för minoriteters rättigheter. Sverige var, tillsammans med de andra nordiska länderna, pådrivande i förhandlingarna om denna arbetsgrupp.

Sverige har vidare, inom ramen för Europarådet, deltagit i utarbetandet av en ramkonvention till skydd för nationella minoriteter. Jag vill uppmana de stater, bl.a. Turkiet, som ännu inte undertecknat denna konvention att göra detta snarast möjligt.

Herr talman! Eva Zetterberg har också frågat mig om regeringen gjort helt klart för försvarsindustrin att tillstånd för leverans av krigsmateriel till Turkiet inte kommer att beviljas.

Låt mig då konstatera, att någon export av krigsmateriel till Turkiet inte har ägt rum under 1994 och 1995. Någon sådan export är heller, enligt de svenska riktlinjerna, inte aktuell så länge Turkiet flagrant bryter mot de mänskliga rättigheterna och så länge den turkiska krigsmakten är indragen i en väpnad konflikt.

Anf. 2 FANNY RIZELL (kds)

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret. Jag vill instämma i att kränkningar av de mänskliga rättigheterna är oacceptabla. Det råder stor enighet bland alla partier i riksdagen, och just därför

Prot. 1994/95:97
28 april

---

*Svar på
interpellationer*

kommer den här debatten att vara viktig och betydelsefull för att föra frågorna framåt.

Frågan om de mänskliga rättigheterna i Turkiet är inte ny. Den har varit aktuell i riksdagen under många år. Den har också behandlats i internationella forum med tyvärr ganska nedslående resultat.

Turkiet har ju en gammal historia som är gemensam med Europas, men landet har ändå på många sätt utvecklats helt annorlunda. I Turkiet finns många minoriteter. De har det gemensamt att de undantagslöst inte respekteras.

Assyriersyrianer är en grupp. Man kan säga att de i dag är en utrotningshotad minoritet. Det finns bara 2 000 kvar i Turkiet. På 60-talet fanns det 70 000. De har mest varit bosatta i de sydöstra delarna. Därför har de i stor utsträckning fått fly. Somliga har flytt inom landet och andra till europeiska stater. Eftersom det är en gammal kristen kultur är de inte väl sedda någonstans i landet. Att tala om att Istanbul skulle vara ett internt flyktalternativ är fel. Det är kanske något att tänka på när assyriersyrianer knackar på vår dörr och avvisas. Deras situation i Irak är ju också bekymmersam.

Men detta med flyktingar är ju en helt annan historia, som Kipling säger. Det får vi väl ta upp med en annan minister.

Sverige har under lång tid påpekat förhållandena i Turkiet och förväntat sig några tecken på förbättring. Men de rapporter vi får från olika håll, t.ex. om kurder och alawiter, tyder i stället på att situationen försämrats. Advokater som tar sig an deras sak råkar illa ut. Organisationer i Turkiet och Amnesty talar ett tydligt språk. Turkiet respekterar inte sina medborgares mänskliga rättigheter.

Utrikesminister Lena Hjelm-Wallén säger att det finns två vägar att ändra på situationen. Man kan kanske säga det, men i så fall får man säga att den ena vägen är helt oframkomlig. Att isolera en stat som man vill förändra är en helt felaktig metod. Att föra en dialog är den enda möjliga vägen. Men samtidigt måste ju de krav som ställs uppfyllas. De avtal man sluter måste följas. Hittills har Turkiet inte gjort det. Och det finns inga tecken som tyder på att Turkiet är berett att göra det, trots att det under lång tid påtalats av FN, Europarådet och Sveriges regeringar.

Dialog innebär att båda parter lyssnar på varandras argument. Sveriges regeringar brukar inte kräva alltför stor sinnesändring för att tro på den goda viljan. En liten rättning åt rätt håll har ofta varit orsak nog att stödja gryende demokratier på olika håll i världen. Det tycker jag är riktigt.

I går hörde vi att Turkiet lämnat Europarådet. Jag vet väldigt litet om det så jag skall kanske inte ta upp det, men det finns väl mera att höra om det i dag. Men det tyder inte på någon större beredvillighet till dialog. Vad kommer det att innebära?

Jag vill fråga utrikesministern: Har det någon gång skymtat en förbättring av respekten för mänskliga rättigheter i Turkiet? Finns det i nuvarande läge skäl att tro att tullunionen skulle kunna åstadkomma detta? Jag vet att Sverige har påpekat många saker, men vad har vi för krav, och vilka sanktioner kan vi tänka oss om inte kraven uppfylls?

Herr talman! Jag vill tacka Lena Hjelm-Wallén för svaret på min interpellation. Innan jag börjar kommentera de svar som jag och Fanny Rizell har fått tycker jag att det är viktigt att mycket kort beskriva situationen i Turkiet för den som inte har tagit del av våra interpellationer och tidigare debatter här i riksdagen.

*Svar på
interpellationer*

Det handlar om situationen i ett land där 2 500 människor har avrättats under perioden 1991–1995, där det dagligen sker mord på journalister och andra företrädare för den fria opinionen, där mer än 2 000 kurdiska byar har bränts, där människor tvingats ut i asyl, där vi har upprörande domar mot demokratiskt valda parlamentariker i december 1994 och där, precis som Fanny Rizell påpekat, assyrier, alawiter, kurder och en rad andra etniska minoriteter inte åtnjuter det skydd de har rätt till enligt FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna. Det handlar om ett land där även medlemmar i organisationer för de mänskliga rättigheterna mördas och där t.ex. den kända advokaten Faik Candan mördades i december 1994.

Detta är några av de väldigt upprörande bakgrundssiffror vi har om situationen i Turkiet. Därför är det av mycket stor vikt att vi återkommande diskuterar vad Sveriges regering och riksdag kan göra för att påverka situationen i Turkiet i rätt riktning.

I det svar som vi har fått talar utrikesministern om två olika vägar apropå den tullunion som EU-parlamentet och Turkiet har föreslagit. Utrikesministern talar om två vägar, att isolera eller att påverka genom samarbete och kritisk dialog. Sveriges regering har uppenbarligen valt den senare, nämligen att genom samarbete och kritisk dialog försöka påverka situationen.

Jag menar att det är fel att beskriva situationen och handlingsalternativet som att isolera. Det jag och många andra kritiker till regeringen har talat om är att påverka och hela tiden utöva påtryckningar och visa vad vi anser om situationen i Turkiet och hur regeringen i Turkiet agerar. Det är inte att vara tysta. Det är inte att agera. Det är inte att totalt isolera.

Men det finns även starka politiska krafter i Sverige som med goda skäl kan anföra att just isolering kan vara ett sätt. Jag vill citera ur en ledare i Aftonbladet den 9 december 1994: "Efter domarna mot Ahmet Turk, Leyla Zana och de andra bör Europaparlamentet inte återuppta den brutna kontakten med Turkiets parlament, och EU kan inte sluta tullavtal i de förhandlingar som strax börjar. Isolera Turkiet tills diktaturfasonerna upphör och kurderna, riksdagsmän liksom andra behandlas som medborgare."

Herr talman! Frågan gäller i grunden hur vi påverkar genom EU och genom andra kanaler. Jag tycker att det svar som vi har fått, där utrikesministern förklarar hur vi agerat i EU, inte är tillfredsställande. Det finns en skillnad när det gäller vad Europaparlamentet har sagt och hur man har agerat som regering i ministerrådet.

Jag har uppfattat att parlamentet mycket klart och tydligt har tagit ställning och ansett att det i dagens läge är olämpligt med en tullunion. Men Lena Hjelm-Wallén har varit ute som minister och sagt att detta är

ett bra sätt att påverka. När det därför i svaret talas om hur Sverige har agerat undrar jag naturligtvis om det är Sverige som regering eller vår svenska parlamentarikerdelegation i EU som talar. Jag tror att det är viktigt att skilja på vem som säger vad.

I svaret talar Lena Hjelm-Wallén också om att regeringen har stöd från organisationer för de mänskliga rättigheterna i Turkiet när det gäller vägen att genom samarbete släppa in Turkiet i en tullunion.

Herr talman! Jag vill gärna veta vad Lena Hjelm-Wallén grundar det på. Vårt parti och flera andra partier har haft omfattande kontakter med t.ex. Stiftelsen för mänskliga rättigheter i Turkiet. I februari hade vi besök av dess generalsekreterare Okan Akhan och flera andra framträdande medlemmar i den stiftelsen. Vi frågade naturligtvis dem till råds. Vi frågade: Hur ser ni på frågan om en tullunion? Är det rätt sätt att hävda att Turkiet inte skall komma in just nu?

Svaret var entydigt. EU skall självfallet hävda att Turkiet inte kan komma in för närvarande när de inte uppfyller de grundläggande mänskliga kraven.

I mars hade vi här i riksdagen också besök av Mizamethin Toguç som är en f.d. parlamentsledamot som sedan de uppmärksammade domarna i december lever i exil. Vi frågade även honom till råds hur han tyckte att vi parlamentariker i Sverige skall agera. Även där fick vi samma råd. Låt inte Turkiet komma med i tullunionen utan att man visar att man i handling och inte i ord är beredd att agera för mänskliga rättigheter i Turkiet.

Anf. 4 BERNDT EKHOLM (s)

Herr talman! Först vill jag tacka för ordet.

Jag har haft möjlighet att resa i det här området, och vill därför knyta an till en del egna erfarenheter. Utifrån de erfarenheterna och utifrån en hel del kontakter, som många av oss har haft, torde det stå helt klart att den regim som finns i Turkiet i dag är grym, och inget annat ord kan beskriva den. Den är visserligen tillsatt i en politisk situation som är mycket besvärlig, men det rättfärdigar ingalunda det sätt på vilket den regim hanterar framför allt landets minoriteter.

Minoriteterna är många. Kurderna är den största gruppen, men det finns också många andra minoriteter. I en av interpellationerna tas t.ex. det assyriska folkets situation upp. Via kontakter med advokater, med olika organisationer för mänskliga rättigheter, bl.a. den som Eva Zetterberg nyss omtalade här, med läkare i Istanbul och i Diyarbakir, som är en stad i sydöstra Turkiet i krigsområdet – för det kan man väl kalla för krigsområde just nu – med den grekiske patriarken och många andra religiösa ledare kunde jag på plats få helt klart för mig att minoriteterna behandlas oerhört illa, inte minst den kristna minoriteten. Det är faktiskt så också i Istanbul.

Jag tycker att den turkiska regeringen var övertydlig. I kontakterna med utrikesdepartementet i Turkiet och framför allt i kontakterna med vice talmän i parlamentet framkom bara ett besked. Utrikesdepartementets besked var möjligen något mer nyanserat. Beskedet var att det bara finns en lösning för Turkiet, och det är en militär lösning. Det gäller att

utradera PKK och de andra grupper som möjligen kan finnas i Turkiet och som använder sig av våld för att försvara vad de tycker är sina rättigheter.

Det är många grupper som inte använder sig av våld för att försvara sitt sätt att leva. Den assyrisksyrianska gruppen är en sådan grupp som så att säga vänder den andra kinden till. Tacken för mödan är i praktiken att dessa människor måste fly från Turkiet. De har inget acceptabelt skydd någonstans i Turkiet och särskilt inte i sina egna hemtrakter. Som vi hörde har denna folkspillra nu minskat i antal till färre än 2 000 människor från att på 1960-talet ha varit 70 000. Går vi längre tillbaka i historien var de ett 100 000-tal. Vi kan låta oss påminnas något om den historia som detta område har haft tidigare, under första världskriget, med utrotning av kristna grupper: armenier, assyrier osv.

Det är ingen vacker bild. Det som gör situationen så bekymmersam är naturligtvis att man också ger sig på parlamentariker som uttrycker fria åsikter som inte anses stå i överensstämmelse med Turkisk lag. Detta gäller naturligtvis det parlamentarikerna uttrycker om den kurdiska situationen. Man har, som alla känner till, fängslat ett antal parlamentariker.

Jag tycker att en sådan här situation måste fördömas med kraft. Det finns ingen möjlighet att lägga fingrarna emellan när en regim som försöker tillhöra det demokratiska västerlandet – och har en viss form av demokrati, även om den inte är total – uppträder på det här sättet. Det är mycket farligt om vi från de europeiska staterna och från andra staters sida inte talar i klartext, därför att det kommer att tas till intäkt från Turkiets sida för att man skall kunna fortsätta att hantera minoriteter på detta sätt.

Här har jag en fråga till utrikesministern: Hur ser utrikesministern på det språk som man behöver använda i kontakterna med Turkiet? Jag har inget emot dialoger, men på vilket sätt skall man tala med Turkiet för att få dem att förstå att det som pågår i deras land är avskryvbara handlingar?

Den assyriska gruppen är kanske den som sitter allra mest i kläm. Det är väldigt få assyrier kvar i sydöstra Turkiet, och de har ingen som bevakar deras rättigheter. Det är tyvärr också så att de kommer i kläm mellan PKK, militären och Hisbollah.

De har egentligen inte något skydd. Det gäller även om de flyr från området eller sina jordegendomar. Det framgår också av interpellationen.

Jag skulle vilja fråga utrikesministern på vilket sätt som regeringen kan medverka till att stärka skyddet för assyrierna i det område som de nu finns i i sydöstra Turkiet.

Det är angeläget att se på situationen i Istanbul. Enligt de uppgifter som jag kunde få fram när jag besökte Istanbul torde det stå helt klart att den kristna gruppen i alla fall är satt under en mycket hård press. Det gäller skolor, socialt skydd och över huvud taget möjligheterna att agera i samhället. I de rapporter som har kommit under senare tid har man kunnat se att läget har skärpts.

Prot. 1994/95:97
28 april

*Svar på
interpellationer*

Jag skulle vilja fråga utrikesministern på vilket sätt Sverige kan medverka till att stärka rättigheterna för minoriteter i Istanbulområdet.

Anf. 5 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Jag tackar för att utrikesministern lämnat ett så tydligt och utförligt svar på Eva Zetterbergs och Fanny Rizells interpellationer. Det är lättare för människor i exil att yttra sig fritt än vad mänskliga rättighets-organisationer kan för de är förföljda i Turkiet.

När det gäller de olika sätten att arbeta menar jag att det finns ett mellanting med påtryckningar, dialog, samarbete på de områden där vi kan samarbeta. Det är alltså inte bara fråga om isolering eller inlemmande i unionen. Jag tycker att det är väldigt allvarligt att man ens tänker på att ta in ett land som har det här sättet att behandla sina medborgare. Jag har ingenting emot en förlängning av tiden för behandling av frågan, att man tar upp frågan på nytt. Men då måste man ställa oavvisliga krav och se om de uppfylls. Turkiet har under alla år lovat och sagt att en demokratisering pågår. Men vi har inte sett någonting annat än ett ytterligare förvärrande av situationen.

Jag tackar också för att man fördömer intåget i norra Irak. Europaparlamentet har sagt nej, men inte utrikesministrarna och kommissionen. Man talar alltså med kluven tunga. Med ena handen arbetar man för en tullunion och med den andra avkräver man saker. Man smeker med ena handen och slår med den andra. Jag tycker att det är viktigt att det åker en delegation till Turkiet.

På tal om förtrycket av minoriteter vill jag även tala om åsiktsmotståndare och fackföreningsmedlemmar. De har en oerhört svår situation i Turkiet. Det talas om den nya konventionen inom ramen för Europarådet. Men vi har redan en konvention som gäller urbefolkningar, ILO 169 som jag inte kan låta bli att nämna och som jag tycker att Sverige borde underteckna.

Vidare vill jag tacka för beskedet vad gäller vapenhandeln. Det är positivt att vi inte skall ha någon sådan. I Newsweek den 17 april berättas det om att Turkiet går in med 35 000 man. Det gjordes två dagar senare, men det stod om det redan den 17 april i tidningen. Detta understöddes med stridsflyg. Tidningen liknar detta vid "a bull in a china-shop", eller som vi säger en elefant i en porslinsbutik. Det var med sådan kraft man gick in där.

USA har mot allt sunt förnuft visat stor förståelse för denna invasion i ett annat land. Där har Sverige varit tydligt åt motsatt håll. USA och Turkiet har bytt officiella besök. Holbrooke och Ciller byter visiter. USA har bestämt sig för att vara mindre kritiskt än Europa. Dock vill USA ej acceptera permanent närvaro i en turkisk säkerhetszon på andra sidan av den egna gränsen.

Problemen i norra Irak, Kurdistans södra del, kan vi inte gå in på i dag. Jag vill endast nämna att området är hotat, i söder av Saddams trupper, i öster av Iran och i norr av 35 000 militärer från Turkiet samt dessutom av inbördes strider mellan de två största partierna KDP och PUK med Barzani respektive Talabani som ledare.

Jag vill nämna litet om den parlamentarikerresa i norra Irak som f.d. riksdagsledamoten Berith Eriksson och riksdagsman Gustaf von Essen deltog i under påsklovet.

Sedan den 19 april befinner sig alltså denna 35 000 man starka turkiska armé i de norra delarna av irakiska Kurdistan. Det officiella målet för denna militära aktion sägs vara att rensa området från PKK och förstöra dess baser där. Från mycket säkra källor fick vi information om att PKK har haft flera stora baser i detta område men att PKK-gerillan strax innan den turkiska invasionen hade lämnat sina baser och gått över till Iran och Syrien och även spritt sig bland den kurdiska befolkningen i irakiska Kurdistan. Det finns alltså mycket få PKK:are i det område där den turkiska armén nu opererar.

Å andra sidan har vi tagit del av flera ögonvittnesrapporter från utländska biståndsarbetare och uppgifter från den kurdiska administrationen om flera mycket grova övergrepp – tortyr, misshandel och mord på civilbefolkningen från de turkiska soldaternas sida. Bl.a. har bestialiska mord på sju kurdiska fåraherdar förövats. Detta fall har dokumenterats mycket väl, och det finns ögonvittnen till att turkiska soldater utförde morden.

Vi har också fått uppgifter om att turkiska trupper förstört flera byar och tvingat deras befolkningar att fly från området. Kurdiska nationalförsamlingen och samtliga kurdiska partier har protesterat mot den turkiska arméns inmarsch. Mot bakgrund av att kurderna själva inte vågar trotsa sin mäktiga granne anser vi att en delegation från EU eller EU-parlamentet bör komma till området.

Det här är alltså vad turkarna gör mot kurderna i Irak. De angriper där för det mesta civilbefolkningen. I den svaga kurdiska staten, som försöker repa sig och få till stånd demokrati, är man nu hotad från alla håll, och till detta bidrar Turkiet. Mellan 25 000 och 35 000 man har satts in i kriget mellan kurderna och turkiska Kurdistan. I östra Turkiet har nu 2 500 byar tömts och ofta jämnats med marken.

Invånarna hotas och flyr. Om de vill stanna tvångsdeporteras de. Till slut hamnar de i slummen i de större städerna utan arbete, bostad och skola för sina barn. De lever på samhällets nedersta trappsteg. Dessutom fortsätter förföljelserna och trakasserierna även när de har kommit till slummen.

Situationen i östra Turkiet, en del av kurdernas land, har diskuterats i parlamentets MR-grupp.

– Jag fortsätter mitt anförande senare. Jag har litet kvar innan jag kommer till mina frågor.

Anf. 6 ULF BJÖRKLUND (kds)

Herr talman! Jag skall inte så mycket gå in på detaljer utan koncentrera mig på några kanske mindre men nog så viktiga frågor.

Utrikesministern nämner i sitt svar att det är samarbetsvägen och dialogen som gäller, och det är naturligtvis alltid bra att ha en dialog, att försöka samarbeta för att stärka de demokratiska krafterna i Turkiet. Det har här ställts två frågor. Eva Zetterberg efterlyser konkreta åtgärder för att påverka Turkiet att garantera mänskliga rättigheter. Fanny

Prot. 1994/95:97
28 april

*Svar på
interpellationer*

Rizell ställer frågan: Hur kan Sverige stödja Turkiets inhemska MR-organisationer? Jag tar för givet att utrikesministern känner till HRFT, Human Rights Foundation of Turkey, och har haft kontakter med den organisationen. Dessutom har säkerligen den svenska stödkommittén för mänskliga rättigheter i Turkiet varit i kontakt med Utrikesdepartementet.

Stiftelsen för mänskliga rättigheter i Turkiet är en organisation som kanske framför allt kämpar med behandling av tortyroffer. Tortyr sägs tydligen officiellt, åtminstone från turkiskt regeringshåll, inte förekomma i Turkiet. Stiftelsen bildades 1990 och har sedan det året drivit tre rehabiliteringscentrum, ett i Ankara, ett i Izmir och ett i Istanbul. Ett sådant centrum har också nyligen startats i Adana. Målet är att dra i gång ett centrum för tortyroffer i det område där det kanske är som värst, nämligen i Diyarbakir.

Huvudarbetsuppgifterna är att rehabilitera tortyröverlevande och dokumentera brott mot mänskliga rättigheter i Turkiet. Man ansvarar också för uppbyggandet av ett informations- och dokumentationscentrum inriktat på efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna.

Från svenskt håll har SIDA lämnat ekonomiskt bistånd avsett att hjälpa till att utveckla dessa centrums rehabiliteringsmöjligheter. Biståndet har bedrivits åren 1992/93, 1993/94 och 1994/95 och har kostat 1,6 miljoner kronor per år, alltså en mycket blygsam summa.

Jag vill ställa en fråga till utrikesministern. Jag har hört ryktas att den nya regeringen skall ändra direktiven till SIDA för användningen av MR-anslaget. Kan detta verkligen vara riktigt? Om dialog och samarbete skall gälla och om man skall ge hjälp för att stärka de lokala demokratiska krafter som verkligen finns i Turkiet, är det då inte lämpligt att fortsätta stödet till just denna organisation? Jag väntar med spänning på att höra om det verkligen är så att regeringen tänker ge nya signaler.

Anf. 7 MARIANNE ANDERSSON (c)

Herr talman! Situationen i Turkiet, både när det gäller invasionen i Irak och när det gäller mänskliga rättigheter inne i Turkiet, har beskrivits mycket väl av dem som har varit uppe här tidigare, så jag skall inte gå in på den. Jag kan bara instämma i vad som har sagts.

Utrikesministern säger i sitt svar angående Sveriges hållning till Turkiet och till tullunionen med EU att det finns två handlingsvägar, antingen samarbete eller isolering, och att samarbete är mycket bättre. Det instämmer jag naturligtvis i. Men jag instämmer inte i att samarbetet skall vara så villkorslöst som det på något sätt ändå verkar vara. I ett så avgörande skede som inför inträdet i en tullunion måste det gå att ställa mycket större krav, som måste uppfyllas innan man över huvud taget säger ja till ett sådant inträde. Viljan till att förbättra situationen tycks inte finnas i Turkiet, vilket framgår av invasionen i Irak. Tvärtom förvärras läget i stället.

Vi som träffade den turkiske utrikesministern när denne var här för ett tag sedan kunde notera att viljan också då var mycket svag. Han talade litet välvilligt, men han tog inte ansvar för några av sina egna

uttalanden, utan han hänvisade till att det var hans eget parti som tyckte så och så. Men han sitter faktiskt i en regering, och dennas politik verkade han över huvud taget inte ta något ansvar för. Jag tycker att det var fruktansvärt skrämmande.

Dessutom framförde han också ett hot: Blir det inte någon tullunion, kommer relationerna till Grekland minsann att försämrast. Jag tycker att det skulle vara oerhört skrämmande om man skulle falla undan för hotelser som framförs på detta sätt.

Jag tycker att viljan i den här situationen är obefintlig. Vi måste ställa högre krav och villkora inträdet i en tullunion. Det får inte vara så att det internationella samfundet och internationella organisationer är så flata och litet handlingskraftiga att man egentligen låter alla skurkar i världen få rätt. Situationen liknar de förödande förhållanden som vi kan se i f.d. Jugoslavien, där egentligen ingen kan göra någonting. Det är samma sak med Turkiet.

På något sätt måste vi komma fram till en situation där man verkligen kan åstadkomma förbättringar. Jag vill därför fråga utrikesministern: Är utrikesministern beredd att ställa specifika krav på att läget i Turkiet skall förbättras innan man säger ja till ett inträde i tullunionen, och vilka krav skulle det i så fall vara?

Det var intressant att notera det som i dag rapporteras i Svenska Dagbladet och även i Dagens Nyheter om att den parlamentariska församlingen i Europarådet, som i mycket stor utsträckning arbetar med mänskliga rättigheter, har uppmanat Ministerkommittén att avstänga Turkiet, om det inte drar tillbaka sina trupper från Irak. Detta föranledde några turkiska parlamentsledamöter att förklara att de skulle avbryta förbindelserna med Europarådet. Det finns från dem över huvud taget ingen vilja att förbättra situationen.

Det är ytterligare ett bevis på att det faktiskt gäller att vara väldigt tuff.

Turkiets premiärminister säger att fundamentalismen kommer att breda ut sig om Turkiet inte kommer med i tullunionen. Det är säkert så att fundamentalismen håller på att breda ut sig, men jag undrar om man ändå inte kan ställa krav. Jag vet inte om det är fundamentalisterna som hotar de mänskliga rättigheterna mest. De hotas även utan fundamentalism i Turkiet.

Anf. 8 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Om man i Turkiet verkligen lyssnar på Sverige – nu kan vi tala om Sverige i sin helhet, Eva Zetterberg – märker man att praktiskt taget riksdagens alla partier – bara ett saknas – deltar i en riksdagsdebatt och att inställningen är alldeles entydig. Då borde Turkiet faktiskt ta intryck.

Läget i Turkiet vad gäller mänskliga rättigheter är oacceptabelt. Vi är överens om det, liksom vi är överens om att den militära interventionen i norra Irak var oacceptabel.

Hur skall man förmå ett land att förändra en sådan här negativ inriktning? Jag tror att man måste visa tydlighet och fasthet och uttala sig

ofta. Då är debatter i parlament viktiga. Det är också ett sätt att få detta uttalat. Därför välkomnar jag denna debatt.

Jag är glad att vi kan vara överens om att isolering inte är en framkomlig väg. Vi måste tro på våra arguments bärighet och på dialogen.

Det skall inte alls vara ett villkorslöst accepterande av vad som sker i Turkiet, Marianne Andersson, utan precis tvärtom. Vi vill föra dialog för att kunna övertyga och påverka.

Vi vill påverka dem som har den politiska makten i parlament och i regering, men också genom dessa ord ge stöd åt de demokratiska krafterna både i och utanför parlament och regering. Vi vill stödja dem generellt i deras kamp i Turkiet och på andra håll.

Jag delar också uppfattningen att man känner en frustration eftersom man ser så litet av en positiv utveckling. Ändå skall vi inte låta bli att se det som faktiskt händer, som också kan vara positivt.

Den turkiska regeringen håller på att förändra konstitutionen från militärdiktaturens tid. Det går alldeles för långsamt. Man borde gå mycket snabbare. Man går paragraf för paragraf, och det går väldigt långsamt. Det borde gå snabbare, men det var ändå på gång. Jag hoppas att det *är* på gång. Vi måste stödja detta ytterligare.

Hur kan vi då gå till väga? Jag menar att Europeiska unionens arbete med tullunion är en process som vi kan utnyttja i detta sammanhang. Det går att påverka genom ett avtal som egentligen handlar om handel. Vi vet att den ekonomiska och sociala situationen i Turkiet utvecklas bättre ju friare handeln är. Det har naturligtvis också fördelar för EU-länderna.

I grunden av detta ligger att vi tror att ett brott med en negativ ekonomisk och social utveckling, som vi nu kan se i Turkiet, också är bra för respekten för mänskliga rättigheter. Det är den ena delen.

Den andra mycket större delen rör själva processen. Turkiet vill gärna ha detta handelsavtal. Eftersom man vill det har vi möjlighet att under processen föda in mer av påverkan och krav vad gäller respekten för mänskliga rättigheter.

Jag har varit med om många möten om denna fråga i EU. Inte ett enda av dem har passerat utan att frågan om mänskliga rättigheter har kommit upp – varken när EU-ministrarna diskuterat hur vi skall vrida och vända på processen eller i vår direkta dialog med Turkiet.

Man kan alltid diskutera när man skall fatta principbeslutet. Det fattades den 6 mars. Just nu kan man säga att det var väldigt olyckligt, eftersom Turkiet bara ett par dagar senare fattade beslut om militär intervention i norra Irak. Jag tror inte att samma beslut hade fattats några dagar efter.

Hur som helst vet vi att det är ett principbeslut. Det skall följas av en behandling i parlamentet. Europaparlamentet har full möjlighet att säga nej. Då blir det ingenting.

Även om Europaparlamentet skulle säga ja skall frågan tillbaka såväl till kommissionen som till ministerrådet. Ministerrådet måste fatta ytterligare ett beslut, och detta beslut måste vara enhälligt. Så är alltså situationen.

Vi har frågan i vår hand. Vi kan fortsätta påverka aktivt vad gäller respekt för mänskliga rättigheter. Det gäller naturligtvis kurder, som vi har talat mycket om här i dag, men det gäller också de andra minoriteterna. Det är ingen skillnad. De kristna i Turkiet har det ofta väldigt svårt. De ingår också i denna diskussion.

Prot. 1994/95:97
28 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 9 FANNY RIZELL (kds)

Herr talman! Det är viktigt att FN:s konventioner efterlevs. Vi ställer stora förhoppningar till den arbetsgrupp som har tillsatts.

Men dagens situation är sådan att egendom konfiskeras, kyrkor bränns, flyende kurdernas och assyriernas egendomar övertas av andra med regeringens tysta acceptans. Man har svårt att få jobb om man tillhör en av minoriteterna. Byar bränns. Advokater och parlamentariker tystas.

Rapporter om detta, hemliga och offentliga, har kommit till vår kännedom undan för undan i flera år nu.

Borde inte detta ha ingått i den dialog som Sveriges regering förde innan beslutet om att säga ja till en tullunion fattades? Skall vi vänta på arbetsgruppens rapport? Skall vi i så fall vänta med tullunionen? Det kan inte vi besluta, men vi måste få det i rätt ordning. Vi kan inte få rapporten när unionen redan är ett faktum.

Jag tycker att detta gör det väldigt allvarligt. Det gäller en tullunion – ett handelsavtal. I ett handelsavtal har man rätt att ställa krav. Man sätter ett pris. Jag tycker att en del av priset för tullunionen borde vara mycket klart definierade krav vad gäller mänskliga rättigheter.

Vi kanske inte kan uppnå allt vi önskar, men jag tycker att det skulle vara av oerhörd stor betydelse att se en rättning i leden i Turkiet.

Jag frågar i min interpellation vilka krav Sverige tänker ställa på Turkiet vad gäller mänskliga rättigheter. Omedelbart inställer sig nästa fråga: Vad tänker Sverige göra om dessa krav inte uppfylls?

Jag ställer stora förhoppningar till att det europeiska parlamentet säger nej. Jag hoppas att Sveriges EU-delegation får sådana impulser från EU-nämnden och från regeringen att man säger nej så länge frågan inte är tillfredsställande löst.

Jag upprepar att jag inte tycker att vi skall ställa orimliga krav, men vissa krav måste ha uppfyllts. Det innebär inte att man isolerar landet. Jag tycker inte att man skall göra det. Man skall ställa höga krav och under tiden försöka föra en dialog. Det tror jag är möjligt.

Alla de här olika grupperna har olika behov och olika önskemål. Vi konfronteras med olika grupper. Vi har här i Sverige haft besök av många regerings- och riksdagsledamöter. Jag tycker att det är svårt att värdera allt det som de säger. Men sammantaget blir bilden ändå att det inte är bra i Turkiet i dag.

Anf. 10 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén talar om att vi inte skall isolera och använda påtryckningar. Hon tar den här debatten som ett exempel och säger att Turkiets regering borde lyssna. Jag ställer mig litet frågande till hur mycket man lyssnar.

Lena Hjelm-Wallén tog själv upp att EU har ingått en principöverenskommelse om en tullunion mellan EU och Turkiet. Bara några dagar efter det att man i EU behandlade denna fråga invaderade Turkiet norra Irak. Jag tycker att de ord som Lena Hjelm-Wallén använder i svaret, både i dag och vid en tidigare frågestund, nämligen att det är "anmärkningsvärt" eller "ser med oro" verkligen inte är tilltagna i överkant. Det handlar om grova kränkningar av mänskliga rättigheter och om invasion i andra länder. Jag tror därför att möjligheten att påverka Turkiet den vägen är mycket liten.

Däremot utgör deras eget önskemål, att träda in i en tullunion, ett utmärkt exempel där man faktiskt kan sätta press. Fanny Rizell m.fl. har påpekat att man kan ställa vissa konkreta krav för att Turkiet skall kunna få ingå i tullunionen. Jag tycker att Sverige har varit mycket otydligt i den frågan. Vi måste kunna begära mer.

Jag vill också ta upp frågan om hur vi kan påverka mer. Ett sätt är att ge ett mycket aktivt och konkret stöd till dem som faktiskt jobbar inne i Turkiet med mänskliga rättigheter. Ulf Björklund talade om den stiftelse som är mycket aktiv och som utför ett oerhört seriöst och bra arbete, dokumenterar det som sker och ger tortyroffer behandling. Denna stiftelse har hittills fått en mycket blygsam summa från Sverige – 1,6 miljoner. Inte ens den här blygsamma summan kan man vara säker på i dag.

Jag vill upprepa den fråga som Ulf Björklund inte fick svar på. Vad tänker regeringen göra för att åtminstone garantera detta?

Jag vill också bara kommentera frågan om vapenexporten, som jag hade med som en sista fråga. Jag är naturligtvis glad över att det inte har förekommit någon export vare sig under 1994 eller 1995. Det är en självklarhet för oss alla att det vore mycket olämpligt. Av ministerns svar på interpellationen kan man få intrycket att det är otänkbart, att det aldrig skulle förekomma. Men vi som har läst skrivelserna om krigsmateriel vet att det under 1993, det är inte så länge sedan, faktiskt förekom export av krigsmateriel för strid från Sverige. Jag tycker därför inte att frågan är helt tagen ur luften.

Herr talman! Jag tycker att de olika initiativ som Lena Hjelm-Wallén nämner i svaret – en delegation från OSSE, att man inom FN på olika sätt har tagit upp de här frågorna, en parlamentarikerdelegation – självfallet är bra, men det är helt otillräckligt.

Anf. 11 BERNDT EKHOLM (s)

Herr talman! Det har sagts många kloka ord, både av utrikesministern och förmodligen också av oss debattörer. Vi får hoppas det. Jag skulle vilja säga något ytterligare om assyriernas situation.

De utgör visserligen en liten folkspillra just i Turkiet och är strängt taget mycket marginaliserade nu. Vi skall dock komma ihåg att det i Irak finns 1,5–2 miljoner assyrier, i Syrien 0,5 miljon och i Iran kanske 50 000. Sammantaget rör det sig om en ganska stor grupp i det här området. Därtill kommer att ungefär 1 miljon assyrier lever i exil, varav kanske 40 000–50 000 i Sverige. Det är således en grupp av betydande storlek.

Till skillnad från åtminstone delar av den kurdiska gruppen kräver de inte en statsbildning. Assyrierna är beredda att leva i de länder som de nu befinner sig i – dock med sina etniska minoritetsrättigheter. Villkoren i sydöstra Turkiet för den här gruppen – jag talar nu bara om assyrierna – innebär att den i praktiken är mer eller mindre rättslös.

Assyrierna kommer i kläm mellan olika grupper, och den turkiska staten bryr sig egentligen inte om att skydda dem. Tyvärr är situationen i Istanbul inte heller bra. Även om man kanske inte skall använda ordet "förtryck" blir de praktiska konsekvenserna liknande ett förtryck. De kan inte leva ut sina mänskliga rättigheter. De vidkänns begränsningar på olika sätt. Trakasserier och hot förekommer. Det kanske inte är så konstigt att det också blir problem i Istanbul, eftersom det är ett kristet folk som lever i ett utpräglat muslimskt område.

Eftersom den turkiska regeringen medvetet har drivit en politik som innebär att man vill att assyrierna skall flytta från det här krigsområdet till andra delar av Turkiet, är situationen som den är. Den blir uppenbart kraftigt diskriminerande.

Jag har också läst uppgifter om att det finns svårigheter med att påtala brott mot de mänskliga rättigheterna och att den turkiska lagen skulle innebära begränsningar i det avseendet.

Slutligen vill jag nämna några ord om den här dialogen. Jag tycker att det i grunden är riktigt att man försöker få till stånd en dialog även genom en tullunion. Men det är klart att man känner sig ytterst osäker över om det kommer att fungera eller inte.

Jag vill återupprepa några frågor som de andra debattörerna har ställt här. Vilka villkor finns i avtalet när det gäller MR-området? Vilka villkor kommer att gälla när avtalet väl har trätt i kraft. Vad händer om villkoren inte uppfylls? Hur kan det då hanteras? Kan man då bryta avtalet? Hur starkt är avtalet på just MR-området? Jag har inte riktigt fått det klart för mig. Det tycker jag är oerhört viktigt. Det avgör våra möjligheter att från svensk sida driva MR-frågorna inom ramen för avtalet. Det vore bra om vi hade kunnat få ett klarläggande på den punkten.

Anf. 12 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Först vill jag bara säga att invasionen ägde rum den 19 mars och inte den 19 april som jag felaktigt sade.

Man måste se till både historien och framtiden. Historien visar att de inte alls bryr sig om någonting som de har kommit överens om. Man undertecknade konventionen mot tortyr den 2 februari 1989, men det har inte hänt någonting. Man måste alltså se till både historien och framtiden för att få reda på det. De får allt först visa att de är trovärdiga. Hittills har de bara visat motsatsen.

Jag undrar om utrikesministern är beredd att kräva att man kommer till förhandlingsbordet när det gäller den största konflikten – konflikten mellan kurderna och turkarna, regeringen. I annat fall kan man nog aldrig lösa det här. Konflikten håller på att bli av samma dignitet som Palestinakonflikten. Kan utrikesministern tänka sig att ställa de här kraven och först se om de efterlevs innan Sverige tar slutgiltig ställning

angående unionen? Beslut måste kunna ändras om verkligheten ändras, och det har den gjort sedan beslutet fattades genom invasionen.

Det finns en MR-grupp i parlamentet i Turkiet som har tillsatt en kommitté för att undersöka förhållandena. Kommittén kom fram till att de flesta övergreppen och mordet utförts av statens olika maktorgan – soldater, MIT och andra grupper. MR-gruppen i parlamentet godkänner inte rapporten, eftersom skulden till så stor del ansågs vara statens. Ordföranden i kommittén avgick, eftersom rapporten inte togs på allvar.

Terroristlagen § 8 säger att ingen kan yttra sig skriftligt eller muntligt över situationen i östra Turkiet ej heller demonstrera. På det här sättet tystas all opposition, bl.a. den kände författaren Yasar Kemal har gripits enligt denna paragraf. Rätta vägens parti i Turkiet stöder den här paragrafen i terroristlagen. Man använder som sagt fortfarande tortyr systematiskt.

Utrikesministern förordar en tullunion med ett land med inbördeskrig och denna massiva kränkning av mänskliga rättigheter. Dessutom har Turkiet invaderat delar av ett grannland.

Jag träffade utrikesminister Karayalcin när han var här. Vi träffade även representanter för organisationen för mänskliga rättigheter när de var här. Jag träffade också och lyssnade på parlamentariker från det turkiska parlamentet när de var här. Jag har ganska mycket information.

Jag har här en artikel som jag nu inte hinner läsa något ifrån – Lugnens fälttåg av Yasar Kemal i der Spiegel. Efter att ha läst den artikeln förstår jag att med den inställning man har i Turkiet är det inte alls konstigt att man har fängslat honom. Det är en svidande kritik av de lögnare, det förtryck, den invasion och det blodiga krig som förs mot landets egna invånare. Han säger att det är det mest barbariska krig som har förekommit i Turkiet. Det ryktas om att kriget bl.a. har gjort 2,5 miljoner kurder till flyktingar i sitt eget land.

Anf. 13 ULF BJÖRKLUND (kds)

Herr talman! Jag har förståelse för om utrikesministern inte kan besvara alla frågor när ett sådant här stort gäng kommer med både det ena och det andra på en gång.

Detta med att påverka Turkiet, så att det blir ett perfekt MR-land är naturligtvis inte så lätt. Det sker inte över en natt. Kampen måste ske på många fronter. Att få ett land att lyssna är naturligtvis ett långsiktigt opinionsarbete. Det handlar också om att nå gräsrotterna, att stärka de lokala, demokratiska krafterna och att höja statusen på de MR-organisationer som arbetar seriöst i landet. Det finns en stiftelse, HRFT, som bl.a. arbetar med just information. Man vill dra i gång utbildning och radioverksamhet i Ankara just för att stärka MR-frågorna hos den lokala befolkningen.

Jag var senast själv nere i Turkiet 1993 och 1994. Jag var bl.a. i Diyarbakir. Alla politiska partier vet att det är seriösa människor som jobbar. De har dessutom besökt oss. Allting tyder på att detta arbete är effektivt. Då måste man ställa sig frågan om 1,6 miljoner per år är för mycket. Man samarbetar dessutom med Svenska röda korsets avdelning

när det just gäller att etablera dessa rehabiliteringscentrum. Det är Stockholmsavdelningen som är engagerad. Det var faktiskt ett nytt grepp när det gäller MR-frågor att stärka den här typen av organisationer bl.a. i Turkiet.

Det är Diayrbakir, där behovet är som störst, som står på tur och de lokala opinionsbildande frågorna. Då kan det väl inte finnas nya signaler som omöjliggör för SIDA att dela ut pengar ur MR-anslaget till den här organisationen? Jag skulle mycket gärna vilja ha ett svar på den frågan. Annars får jag återkomma ännu en gång.

Tack!

Anf. 14 MARIANNE ANDERSSON (c)

Herr talman! Utrikesministern säger att hon tror på dialogen och på att kunna övertyga. Det vill vi, så klart, gärna tro på. Men erfarenheter visar att ord egentligen inte har någon effekt. I Europarådet har det pågått en ständig debatt om situationen i Turkiet. Det har uppenbarligen inte gjort något som helst intryck. Nu har Europarådet tappat tålamodet, vilket jag faktiskt tycker är ganska bra. Man visar att man inte finner sig i vad som helst.

Man vill så mycket, och man vill tro. Men i det här fallet verkar det som om det inte fungerar. Utrikesministern säger också att hon hoppas och tror att konstitutionen håller på att förändras från en militärdiktatur till en mer demokratisk konstitution.

Enligt de uppgifter som jag har fått är de förändringar som nu föreslås mer av kosmetisk natur och har ingen egentlig betydelse för de minoriteter som finns i Turkiet. Det är möjligt att man planerar någonting längre fram, men just nu är det inte så mycket bevänt med det.

Utrikesministern säger också att vi skall utnyttja tullunionen som en process och att Turkiet vill ha handelsavtalet. Det är klart att man vill ha det. Det är Turkiets högsta önskan just nu. Jag menar att vi har möjlighet att ställa krav innan Turkiet kommer med. Man måste göra någonting. Något villkor måste Turkiet kunna uppfylla innan man får ett ja. Sedan måste man kunna gå vidare. Jag säger inte att Turkiet måste uppfylla alla de krav som vi kan ställa, men någonting positivt borde man kunna göra. Om Turkiet visar den goda viljan tycker jag att processen skall inledas och att man skall arbeta vidare. Men på något sätt ger vi alla skurkar och alla som inte bryr sig om mänskliga rättigheter rätt om vi låter dem komma med i inledningsprocessen utan att de först uppfyller vissa villkor.

Anf. 15 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Först skall jag ta upp ordvalet, som Eva Zetterberg tar upp. Jag har många gånger, i officiella uttalanden och även här i riksdagen, tydligt sagt att jag anser att Turkiet bryter mot de mänskliga rättigheterna och att den militära interventionen i norra Irak är oacceptabel. Detta strider mot folkrättens principer om okränkbarhet av staters territorier. Detta är så klart och tydligt som det kan vara. Sedan kan man lägga till ytterligare förstärkningsord och adjektiv, men detta är budskapet, och det är alldeles entydigt.

Prot. 1994/95:97
28 april

Svar på
interpellationer

I den här repliken skall jag försöka hålla mig till det bilaterala, så att jag hinner svara på frågorna om det. Jag vill bara berätta om skälet till att vi betonar det multilaterala så starkt, vad vi kan göra inom EU när det gäller processen mot en tullunion liksom vad Europarådet och OSSE kan göra. Även om vi tycker att Sverige är ett betydelsefullt land är det klart att det när det gäller Turkiet betyder så mycket mer om alla Europas stater går samman och har en åsikt. Därför är det multilaterala arbetet så viktigt. Ibland får man kompromissa. Vi kan inte tro att alla skall tycka precis som vi. Därför blir det en del kompromissande, men man blir i allmänhet mycket starkare än om bara Sverige ställer upp. Vi försöker arbeta efter det.

Jag vill tydligt säga att avtalet om en tullunion med EU är ett handelsavtal. Det finns insatt i ett sammanhang. I det sammanhanget har vi alla våra krav vad gäller mänskliga rättigheter. I detta avtal ingår också att man skall ha en kontinuerlig politisk dialog. Det skall alltså vara acceptabelt att EU har åsikter och får blanda sig i Turkiets inre angelägenheter t.ex. när det gäller mänskliga rättigheter. Det är det som är basen för detta.

Nu skall jag då gå över till det bilaterala. Vad gör vi på det området? Även vi i Utrikesdepartementet träffar enskilda organisationer, oppositionsgrupper och MR-grupper av olika slag. Låt mig säga att jag har haft ett engagemang i Turkietfrågan och inte minst den kurdiska frågan långt innan jag blev utrikesminister. Jag har också besökt dessa områden, Diyarbakir, den turkisk-irakiska gränsen, Iran, Kurdistan osv. Det är alltså ingen ny fråga för mig.

Vi tar emot dessa grupper. Bara att vi lyssnar till dem och tar in deras information och för in den i vårt tänkande är viktigt. Sedan stöds några MR-grupper direkt via SIDA med pengar. Det är ingen skillnad mellan den tidigare regeringens och den här regeringens direktiv till SIDA därvidlag. Det är SIDA som avgör vilka grupper stödet skall omfatta och hur det skall utformas.

Jag tänker inom kort bjuda in representanter för dessa MR-grupper till en diskussion. Det gör jag för att ytterligare förstärka hur intresserade vi är och hur prioriterad denna fråga är för oss.

Det andra vi gör är att tala direkt med regeringen. När den tidigare utrikesministern Karayalcin var här hade, som många har talat om, riksdagsledamöter ett samtal med honom. Jag hade ett ganska långt samtal med honom. Jag var väldigt tydlig och talade inte bara allmänt om mänskliga rättigheter. Vi tog upp mycket konkreta fall. Det är på det viset man kan komma någon vart. Vad är det då man tar upp i sådana diskussioner? Det är inte bara konstitutionen, som jag nämnde, och hur man skall få större delen av konstitutionen snabbt ändrad. Det är viktigt i sig att lagar ändras. Men det handlar också om att leva upp till de lagar som man faktiskt redan har. Man kan t.ex. ta upp situationer i fängelser. Bucaféngelset är ett konkret exempel. Vi har haft ett intresse för det i Sverige. Det har man även haft i de andra nordiska länderna. Vi tror att vårt intresse har lett till att det har blivit en dialog på fängelset och litet bättre förhållanden.

Tortyrfrågor måste vi självklart ta upp. Det går inte att förneka att det förekommer tortyr i Turkiet.

Det gäller yttrandefrihetsfrågor. Man har fängslat parlamentariker på grunder som vi inte förstår.

Det är vidare minoritetsfrågor mer generellt. Det måste till en politisk lösning i den kurdiska frågan men även i fråga om andra minoriteter.

Det är sådana här frågor som det är naturligt för oss att ta upp i den här diskussionen.

Jag hälsar det som något positivt att Turkiet vill vara en del i Europa, även om man har en lång bit att gå. Jag vill se Turkiet som en del i Europa. Det är därför som vi kan ställa krav på Turkiet att leva upp till europeiska kriterier vad gäller mänskliga rättigheter och demokrati.

Anf. 16 FANNY RIZELL (kds)

Herr talman! Jag har en önskan inför den här tullunionen, och det är att vi från Sveriges sida kan säga – jag tycker att det är möjligt utan att vi tappar ansiktet – att vi mot bakgrund av vad som hänt i Irak och vad vi vet sedan tidigare måste säga nej, så länge vi inte har sett någon bättring.

Jag sade förut att jag tyckte att det i priset skulle ingå en stor bit, eller för att kompromissa en mindre bit, mänskliga rättigheter. Då menar jag inte att vi skall få ytterligare en konvention eller ett avtal – vilket i och för sig kan vara bra – därför att man har brutit sådana så många gånger. Det som är viktigt är att vi får se i handling att någonting fungerar som tidigare inte har fungerat.

Jag tycker också att det är viktigt att vi, för vår egen skull, stannar upp och tänker efter. Det som nu har hänt i Europarådet kommer säkert att få återverkningar. Det är möjligt att man inom Europarådet, inom den europeiska unionen, drar öronen åt sig eller åtminstone ger nya förutsättningar. Det är väldigt viktigt att vi också gör det.

Ulf Björklund talade ganska mycket om den organisation som arbetar för mänskliga rättigheter. Såvitt jag förstår har regeringen gett nya direktiv om att frivilligorganisationerna inte skall förmedla samma mängd pengar som tidigare. Jag tror att Röda korset har varit inblandat i detta. Jag undrar då: Finns det något bättre sätt att utveckla demokrati än att tillförsäkra människor deras mänskliga rättigheter? Finns det något bättre sätt att få en fungerande konstitution än att människor får känna att de har människovärde och att det byggs upp underifrån? Dessa organisationer arbetar för det, och jag tycker att det finns alla skäl i världen att stödja det.

Anf. 17 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Jag är övertygad om att Lena Hjelm-Walléns engagemang på det här området är precis lika stort som det som alla vi övriga har – därom diskuterar vi inte. Däremot är det viktigt att se hur vi omsätter det här engagemanget i politisk handling. Vad kan vi åstadkomma utan att bli upprörda för att påverka situationen för mänskliga rättigheter i Turkiet? Det är det som är grunden i den här diskussionen.

Jag delar självfallet utrikesministerns uppfattning att det är viktigt att påverka genom internationella organ, som FN och OSSE, och genom vårt medlemskap i EU. Däremot är problemet att Lena Hjelm-Wallén själv nu i EU har agerat i motsatt riktning, nämligen genom att säga att det är okej att Turkiet kommer in i en tullunion. Där tycker jag att problemet uppstår; vi står för en felaktig hållning, medan EU-parlamentet står för en riktig hållning.

Jag är själv inte så bevandrad i den diplomatiska vokabulären, men i mina ögon är det att hålla en väldigt låg profil att använda ordet "anmärkningsvärd" om invasionen i Irak. Jag tror inte på att man talar högt och skriker för att påverka, men jag tror att det är viktigt att understryka med ett helt annat allvar hur vi ser på den typen av politiska handlingar.

Jag vill också få svar på den fråga jag ställde om vilka MR-organisationer som har gett rådet att det här är rätt väg, nämligen att acceptera att Turkiet kommer in i tullunionen. Vilka har ansett det? Vilka har gett det rådet till regeringen, som de inte har gett till något politiskt parti här i riksdagen, vad jag vet? Det vore märkligt om de inte skulle ge samma budskap.

Jag vill också säga något om pengarna till den här stiftelsen i Turkiet. Problemet är ju att pengarna är slut. Inte nu när budgetåret har gått ut men den 31 december har man inte ett öre kvar i stöd från Sverige. Det kan väl ändå inte vara meningen, Lena Hjelm-Wallén, om vi nu vill understödja det arbete man gör?

Jag vill också höra om Lena Hjelm-Wallén har varit i samtal med den nye utrikesministern Erdal İnönü och upprepat våra krav och synpunkter.

Till slut, herr talman, har vi talat om tortyr. Enligt dem som arbetar i den här stiftelsen inte bara *förekommer* tortyr, utan det är snarast att betrakta som en folksjukdom. Det drabbar i stort sett alla och i alla skikt av samhället.

Som en avslutning vill jag läsa inledningen till den artikel som Yasar Kemal riskerar fängelsestraff för:

"Kanske för första gången i historien har ett århundrade fått ett namn innan det ens börjat: Det tjugoförsta århundradet har utnämnts till 'de mänskliga rättigheternas århundrade'. I vårt århundrade har vi inte gjort några framsteg på det området. Än värre är det att på tröskeln till det tjugoförsta århundradet finns många tecken på att vi har vänt hundraåttio grader och springer åt motsatt håll."

Herr talman! Den typen av inledning på en artikel renderar fängelsestraff i Turkiet i dag.

Anf. 18 BERNDT EKHOLM (s)

Herr talman! För det första vill jag stryka under det som Ulf Björklund m.fl. har fört fram om organisationen HRFT, som jag har mött både här i Sverige och nere i Turkiet. Så långt jag förstår är det en mycket kvalificerad hjälporganisation, som bör rendera allt stöd som vi orkar med

För det andra tycker jag att det synsätt som utrikesministern för fram om att inlemma Turkiet i Europa är riktigt, men jag är fortfarande orolig när det gäller det här avtalet. Jag tycker inte att utrikesministern har övertygat om att avtalets konstruktion i fråga om MR-villkoren är tillfyllest.

Med anledning av invasionen i Irak undrar jag också om det inte vore läge för de europeiska utrikesministrarna att med den som bakgrund diskutera hur det här avtalet skall genomföras. Vilka krav kan man ställa på genomförandet av tullunionsavtalet med anledning av invasionen i Irak? Det vore väl rimligt att EU:s utrikesministrar har ett sammanträde om det. Man kan väl inte låta detta gå spårlöst förbi. Då kunde de i samråd tolka de MR-villkor som finns knutna till avtalet. Jag tycker att det råder stor osäkerhet om vad de egentligen står för.

Jag vill också säga något om framför allt assyrierna och flyktingsituationen, även om det inte är utrikesministerns huvudansvar.

Jag har påtalat hur svår MR-situationen är i Istanbul. Situationen har förvärrats, och de kristna är över huvud taget utstötta i det turkiska samhället. Jag förstår faktiskt inte hur man kan avvisa människor till Istanbul så att de blir internflyktingar, särskilt en så här liten folkgrupp med det riskperspektiv den har. Regeringens egna utredningar, eller i alla fall utredningar knutna till UD, har ju visat att det är direkt olämpligt att göra det.

Jag ifrågasätter de beslut som Utlänningsnämnden har fattat i en antal fall. Personligen anser jag att de besluten är felaktiga. Det finns inte en sådan trygghet i det turkiska samhället i dag att det är lämpligt att utvisa assyrier till Istanbulområdet, framför allt inte i de fall som varit aktuella. De kommer att leva ett mycket farligt liv, och det övergår mitt förstånd hur man har kunnat fatta sådana beslut.

Jag har också några frågor om åtgärder. Finns det, utöver åtgärden att försöka göra något ytterligare när det gäller förslaget till tullunionsavtal, möjligheter att utöva påtryckningar på Turkiet för att få civila observatörer utplacerade i olika delar av landet, t.ex. i Istanbulområdet, dit många tar sig, men också i sydöstra Turkiet? Det vore högst angeläget. Turkiet borde väl visa den goda viljan att gå med på ett sådant förslag.

Har slutligen regeringen några ytterligare planer för att påtala för Turkiet hur man kan stärka assyriernas skydd, både i sydöstra Turkiet och i Istanbul?

Anf. 19 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Jag vill upprepa min fråga om verkligheten inte kan få utrikesministern att ändra sin åsikt eller modifiera den när det gäller inträdet i den europeiska handelsunionen.

Vi har talat litet grand för litet om de 25 000–35 000 aktiva soldater som finns i östra delen av Turkiet i den turkiska delen av Kurdistan. Som jag sade inledningsvis är det faktiskt 2 500 byar som har bränts ner. Dessutom finns det 2,5 miljoner flyktingar i städerna.

Det finns de som har kritiserat det här oerhört mycket. Lord Avebury från England t.ex. har kritiserat detta mycket starkt. Han menar att vi

måste agera nu för att inte miljontals människor skall mista livet och hela befolkningen splittras. Det är naturligtvis delvis avsikten med det här, men vi måste motsätta oss det. Lord Avebury påminner också om de ökända förövrare som många av tidningens journalister, medarbetare och den kurdiske parlamentsledamoten Mehmet Sincar fallit offer för. Han hävdar att det finns särskilda grupper, mördargrupper, kan man säga. Sådana finns ju också i andra diktaturer – ja, det här är inte en diktatur, men det finns vissa drag som visar att man handlar på ett liknande sätt. De här gruppernas utövning sker med regeringens goda minne.

Sedan har vi också den turkiske chefsåklagaren, alltså inte vem som helst, Nusret Demiral. Han kräver att en gammal lagparagraf från 20-talet åter skall tas i bruk. Lagparagrafen heter Lagen om kamp mot banditlikor. En oberoende parlamentsledamot, Melik Firat, ger följande kommentar:

"Under 1920-talet bildades kringvandrande enheter som verkställde avrättningar på människor som inte kunde tala det turkiska språket. Under Atatürks tid vid makten brändes över hundra byar ner - - - ." Det är ju egentligen ingenting jämfört med hur det är i dag. Under de senaste tio åren har över 2 000 byar bränts ner, och invånarna har tvångsevakuerats, säger han också.

Om parlamentet inte arbetar på nämnda sätt ifrågasätter Nusret Demiral hur han skall kunna sköta sin uppgift som chefsåklagare.

Vidare har jag läst en artikel av Yasar Kemal. Den borde alla som är intresserade av Turkietfrågan läsa. Artikelnen är rent ödesdiger. Han berättar hur det hela går till. Dessutom är han en skicklig författare. Det är verkligen gripande att läsa det här. Utifrån vad jag känner till om Turkiet stämmer alltihopa dessutom.

Anf. 20 ULF BJÖRKLUND (kds)

Herr talman! Det är mycket bra att utrikesministern avser att bjuda in till sig representanter för de MR-organisationer som finns bl.a. när det gäller Turkiet för samtal och information. Jag kan även spåra en positiv vilja när det gäller att *Human Rights Foundation of Turkey* borde få fortsatt stöd. Det handlar ju om att inte dra undan fötterna när hjälparbetet faktiskt är som störst och viktigast både för enskilda drabbade människor och, inte minst, för att stödja och höja statusen. Det gäller att de som i Turkiet och här i Sverige på markplanet jobbar med mänskliga rättigheter får ytterligare råg i ryggen.

Vad var det som gjorde att förra regeringen drog i gång detta fina stödarbete? Någon typ av signal gavs trots allt till SIDA.

Jag hoppas att utrikesministern och den här regeringen kan ge samma signal nu, även om det naturligtvis inte kan handla om ministerstyre – det har jag förståelse för.

Anf. 21 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Upprepade gånger har jag sagt att den turkiska interventionen i norra Irak är oacceptabel. Om jag bara hade använt ordet

anmärkningsvärd skulle det, där håller jag fullständigt med Eva Zetterberg, ha varit ett felaktigt språkbruk.

Vi önskar att man löser den kurdiska frågan genom politiska förhandlingar. Det finns inget annat sätt. Det ställer krav på Turkiet, men det ställer också krav på den andra sidan. PKK:s terrormetoder måste man också ta avstånd ifrån liksom de olika terrorattacker som har förekommit under den senaste tiden.

Sedan till det vi gör via de multilaterala organisationerna. EU sitter inte bara i Bryssel och diskuterar detta, utan EU:s ordförandetrojka åkte ner ett par dagar efter den militära interventionen och tog ordentligt upp denna fråga med den turkiska regeringen, liksom frågan om de mänskliga rättigheterna – på plats i Ankara.

Både OSSE och Europarådet har sina sätt att fungera, med missioner. Där kan också vi svenskar vara med. Kristina Svensson kommer nästa vecka att vara med i OSSE:s parlamentarikermission. Vi önskar att också regeringarna får sända missioner för att man på plats skall få se hur läget är. Det gäller då alla minoritetsgrupper.

Sedan har vi kontakterna med enskilda organisationer och MR-grupper av olika slag. Vi stödjer dem, som sagt, också ekonomiskt. Men framför allt lyssnar vi till dem, för det är mycket viktigt att ta till sig vad de har att säga. Vi talar också direkt med den turkiska regeringen.

Jag har ännu inte träffat den nye turkiske utrikesministern men kommer nog ganska snart att göra det. De krav som vi då kommer att ställa är desamma. Det gäller en förändring i lagstiftningen, för det som har skett är otillräckligt vad gäller konstitutionen. Men det gäller också en förändring i handling, därför att man inte ens följer den lagstiftning som redan finns om mänskliga rättigheter. Dessutom handlar det om en allmän dialog som ställer krav – inte bara därför att vi har tullunionsavtalet framför oss – och som också generellt ställer krav och påverkar.

Det är klart att jag inte kommer att rösta för ett tullunionsavtal om man inte ser några som helst förbättringar och framför allt inte om den militära situation finns kvar som innebär att Turkiet går in i ett annat land.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1994/95:88 om personalminskningar i kommuner och landsting

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Lars Stjernkvist har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att senarelägga uppsägningar i kommuner och landsting.

Under detta budgetår har AMS i samverkan med kommunerna och respektive landsting kunnat använda sig av ett särskilt öronmärkt anslag, utbildning i företag, för att senarelägga uppsägningar i kommuner och landsting. 2 miljarder kronor avsattes speciellt för detta ändamål.

Prot. 1994/95:97
28 april

*Svar på
interpellationer*

Regeringen har nu i sysselsättningspropositionen, proposition 1994/95:218 En effektivare arbetsmarknadspolitik m.m., föreslagit att den framtida arbetsmarknadspolitik utvecklas i riktning mot större frihet för Arbetsmarknadsverket att använda och samordna de sysselsättningspolitiska insatserna. Det innebär bl.a. att regeringen varken öronmärker anslaget eller detaljreglerar hur Arbetsmarknadsverket skall arbeta för att uppfylla sina arbetsuppgifter. På så sätt kan vi öka flexibiliteten i de arbetsmarknadspolitiska insatserna och genom att anpassa insatserna till de särskilda förhållanden som råder i olika delar av landet samt också medverka till att öka effektiviteten av insatserna.

Det innebär i klartext att Arbetsmarknadsverket får en större frihet än tidigare att i samråd med t.ex. kommunerna och landstinget i Östergötland utforma åtgärder som kan bidra till ett mer gynnsamt sysselsättningsläge. Man kan alltså komma överens om gemensamma åtgärder som exempelvis inriktas på det som Lars Stjernkvist nämner, att höja de uppsägningshotades kompetens, eller andra åtgärder som bidrar till att hålla ner arbetslösheten. Det kommer att innebära ökade möjligheter att finna bra lokalt anpassade lösningar, och därigenom underlättas också situationen för kommuner och landsting, även i Östergötland.

I det gemensamma arbetet med att stärka arbetsmarknadspolitik måste dessutom fackliga organisationer och arbetsgivare finnas med för att öka den lokala förankringen och kännedomen om arbetsmarknaden och dess utveckling.

Det är regeringens uppfattning att detta nya angreppssätt med bl.a. friare användande av tillgängliga resurser tillsammans med en uppåtgående konjunktur kommer att förbättra förhållandena för personal inom kommuner och landsting.

Anf. 23 LARS STJERNKVIST (s)

Herr talman! Först vill jag tacka för svaret. Jag återkommer till betygsättningen litet senare, men först vill jag bara redogöra för hur jag mer principiellt ser på dessa frågor.

För min del är jag övertygad om att det tyvärr kommer att krävas personalminskningar för att nå balans i kommuner och landsting. För att klara ut de stora ekonomiska problemen misstänker jag tyvärr att det blir nödvändigt.

Men, och det är detta interpellationen handlar om, att i ett läge när alternativet med stor sannolikhet är sysslöshet eller någon form av arbetsmarknadspolitisk åtgärd för de vårdbiträden, undersköterskor och andra som nu är övertaliga på grund av ekonomin, då är det varken från ekonomisk eller mänsklig synpunkt motiverat med uppsägningar. Då är det angeläget att alla inblandade gör sitt yttersta för att förhindra att de ekonomiska problemen leder till uppsägningar.

Även om statsrådet flera gånger nämner Östergötland, vilket även jag gör i min interpellation, är detta inte något östgötaproblem. Visserligen är bilden bekymmersam i mitt eget län Östergötland. När jag har talat med landsting och kommuner har det framgått att det finns risk för att man under den närmaste tiden kommer att tvingas vidta åtgärder som berör i storleksordningen 2 000 människor, som jag nämner i in-

terpellationen. Såvitt jag förstår är det väldigt många arbetsgivare, framför allt i den här delen av landet och i de större kommunerna, som befinner sig i motsvarande situation.

Om ingenting görs är risken uppenbar att ett stort antal uppsägningar i kommuner och landsting förtar uppgången i andra delar av ekonomin och arbetsmarknaden. Det är detta jag vill förhindra. Därför har jag ställt denna interpellation.

Jag tycker att interpellationssvaret är bra och att det innebär ett stort steg i rätt riktning. Framför allt välkomnar jag regelförändringen som innebär att man nu får fria händer. Tidigare hade man begränsade möjligheter att använda resurser som var avsatta för den här typen av avtal när det gällde att skjuta upp personalminskningar i kommuner och landsting. Men nu får man långt större formella möjligheter att träffa avtal om att utbilda människor i stället för att kasta ut dem i sysslolöshet. Dessutom finns det i kompletteringspropositionen en rejäl dos resurser att lokalt förhandla om till den här typen av åtgärder.

Men trots att jag tycker att mycket i svaret är positivt skulle jag ändå vilja ha ett klagörande med anledning av de reaktioner som kompletteringspropositionen och regelförändringarna har väckt återigen i Östergötland. Där har man från länsarbetsnämndens sida, trots dessa signaler, uttryckt oro över frågan om man skall kunna använda sig av samma typer av insatser som man tidigare har gjort. Man har sagt att det i fortsättningen knappast kan handla om att t.ex. genomföra en allmän kompetenshöjning av personal i landsting och kommuner. Vi vet att många av dem som i dag riskerar att bli övertaliga saknar gymnasiekompetens. Därför vore det naturligtvis klokt att använda dessa pengar till att höja kompetensen. Men det har då kommit signaler från de kommunala myndigheterna om att man där är väldigt tveksam i fråga om man kan använda den här typen av åtgärder.

Därför vore det bra om statsrådet gav ett klart besked om att det är de lokala parterna som har möjligheter att träffa avtal och att det inte finns några begränsningar. Självfallet finns det en begränsning, som alltid när man överlåter ansvaret för resurser o.d., men det finns inga formella begränsningar för att träffa den här typen av uppgörelser, t.ex. när det gäller allmän kompetenshöjning.

I svaret finns det som sagt mycket som är positivt. När man nu överlåter ansvaret till de lokala parterna, förstår jag att statsrådet naturligtvis inte skall tala om hur de lokala förhandlingarna skall skötas.

Även om ansvaret nu blir decentraliserat genom att de lokala parterna nu ges nämnda möjligheter tror jag att det är viktigt att det i dag blir sagt att utgångspunkten för de förhandlingar som nu kommer att inledas i kommuner och landsting om att skjuta upp uppsägningar i varje läge skall vara att undvika det sämsta tänkbara, nämligen att vårdbiträden, sjuksköterskor och andra går ut i öppen arbetslöshet. Själva syftet med förändringarna måste vara att förhindra att detta blir verklighet.

Prot. 1994/95:97
28 april

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 24 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Den 29 november hade Lars Stjernkvist en frågedebatt med arbetsmarknadsministern här i kammaren om just regeringens syn på länsarbetsnämndernas avtal med kommuner och landsting för att förhindra öppen arbetslöshet. Beskedet var då att vi skulle avvakta budgetpropositionen den 10 januari. Då skulle besked ges. Det blev dock inget besked i budgeten, förutom beskedet att man minskade intäkterna till kommuner och landsting, vilket ju definitivt kommer att öka antalet uppsägningar.

Herr talman! Den 7 februari hade jag själv en frågedebatt med arbetsmarknadsministern i samma ärende. Beskedet då var att vi skulle avvakta kompletteringspropositionen. Det gavs alltså inga besked till dem, vars avtal nu löper ut den 1 maj – det berör bl.a. Östergötland.

I dag kan vi konstatera att det inte finns några nya pengar till den här typen av verksamheter. Man fullföljer inte det som den tidigare regeringen faktiskt lade grunden för – möjligheten just för länsarbetsnämnderna att tillskapa den här typen av avtal med kommuner och landsting och därmed förhindra att människor går ut i öppen arbetslöshet. Nu sägs det i stället att kommuner och AMS skall försöka lösa det hela, men det är definitivt inte tillräckligt.

Jag skall läsa vad som stod på ledarplats i Socialdemokraternas tidning i Östergötland den 24 april – detta handlar om något som vi här har diskuterat under några år, den s.k. Östgötamodellen: Östgötamodellen diskuterades vid LO-distriktets årskonferens. LO går på partidistriktets linje och avstår från att kritisera regeringen och Socialdemokraterna. Ansvar för modellens genomförande läggs på länsarbetsnämnden. En borgerlig regering, som luckrat upp AMS regelverk och decentraliserat beslutsordningen utan att skjuta till pengar, hade mötts av en kanonad av kritik från partidistrikt och Östgöta-LO. Nu fritar de regeringen från allt ansvar och skjuter i stället in sig på länsarbetsnämnden. Trovärdigt är det inte.

Detta är det alltså ledarskribenten i Folkbladet Östgöten som säger. Det kunde inte sägas bättre. Däremot kunde man ha varit betydligt hårdare i sin kritik.

Arbetsmarknadsministern talar i svaret om flexibilitet och om att man skall kunna lösa problemen på egen hand. Det finns många tidningsartiklar som handlar om detta. I DN bl.a. skrevs det nyligen om hur man ser på detta, inte minst när det gäller Länsarbetsnämnden i Östergötland: Man vill ha fortsatt hjälp av staten för utbildningsprogram, men länsarbetsnämnden har fått order att framför allt satsa på näringslivet och måste ofta avbryta samarbetet med kommuner och landsting.

Detta är faktiskt vad som nu sägs.

Den politik som arbetsmarknadsministern företräder innebär nu också att omkring 100 000 personer skall bort från kommuner och landsting på fem år.

Jag kan också citera LO-tidningen, där Lillemor Arvidsson konstaterar samma sak: Det är alltså bortåt 100 000 jobb som kan försvinna. Nedskärningarna drabbar nu främst kvinnor.

Mot bakgrund av vad Socialdemokraterna sade i valrörelsen så är ju detta en helt annan bild. I kompletteringspropositionen säger man så här om kommunernas verksamhet: Sett i ett historiskt tidsperspektiv och även i förhållande till andra sektorer är de senaste och de kommande årens neddragningar tämligen måttliga. Det bör fortfarande finnas utrymme för en mer effektiv resursanvändning och en ökad kostnadsmedvetenhet.

Men detta, herr talman, är ju fjärran från det som vi fick höra i valrörelsen från Socialdemokraterna. Då sade man sig vilja värna verksamheterna när det gäller barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård, och man skulle se till att människor inte sades upp. Nu handlar det inte om tusentals människor, utan det handlar om hundratusen människor på fem år.

Det har funnits en möjlighet att inte skicka ut människor i öppen arbetslöshet utan att i stället satsa på kompetensutveckling, på att se till att människor får möjligheter att finna andra jobb och inte drivas ut i arbetslöshet. Socialdemokraterna har inte utnyttjat den möjligheten.

Herr talman! Man kan använda rätt hårda ord om den här typen av politisk verksamhet, när man säger en sak före valet och sedan genomför någonting helt annat efteråt. Vi skall kanske inte använda de allra hårdaste orden, för nu gäller det faktiskt att gemensamt finna lösningarna. Dess värre finner jag inte i svaret någon lösning på just de problem som Lars Stjernkvist tar upp i sin interpellation.

Det finns inga klara besked om ifall länsarbetsnämnderna kommer att ha den här möjligheten fortsättningsvis. Finns det några pengar till detta? Totalt sett minskar faktiskt resurserna till arbetsmarknadsåtgärder, och då är ju frågan om länsarbetsnämnderna kommer att prioritera just detta, när man så tydligt hör andra direktiv om att det skall göras en sådan satsning.

Anf. 25 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag skall börja med att svara på Lars Stjernkvists frågor. Jag är en mycket varm anhängare av den nya effektivare arbetsmarknadspolitiken där man för ut ansvar och befogenheter till den lokala nivån. Det gläder mig att också Lars Stjernkvist är det, liksom de allra flesta som har erfarenhet av arbetsmarknadspolitik.

Jag har under de senaste veckorna varit på ett otal möten och mött kommunföreträdare, fackliga företrädare och arbetsförmedlare – ja, alla dem som jobbar med arbetsmarknadspolitik. De har uttryckt stor uppskattning över den här dramatiska förändringen och styrningen av arbetsmarknadspolitiken. Jag tror att det är klokt att man inte från riksdagen i detalj reglerar hur arbetsmarknadspolitiken skall utformas. Den blir klokare om man gör det lokalt.

En sådan här uppläggning, där man för ut ansvaret lokalt, innebär inte att man får göra vad som helst. Tvärtom är det naturligtvis väldigt viktigt att man koncentrerar arbetsmarknadspolitiken på det som riksdagen har sagt skall gälla.

Det innebär att vi skall koncentrera oss på tillväxt. Åtgärderna skall ha en inriktning som ökar tillväxten i Sverige för att man på det sättet

skall bekämpa arbetslösheten. De skall inriktas mot dem som har varit arbetslösa länge och som hotas att bli permanent långtidsarbetslösa. De skall inriktas på det sättet att både män och kvinnor får del av åtgärdsmedlen på ett jämlikt och rättvist sätt, för att nämna några viktiga inriktningar.

Detta kommer ju att framgå väldigt tydligt av det regleringsbrev som regeringen har överlämnat till AMS. Som alltid när man sysslar med målstyrning har regeringen i detta brev formulerat mål, och därefter blir det en benhård ordentlig kontroll och uppföljning, av att myndigheten verkligen lever upp till de mål som finns, t.ex. att den når en volym på 240 000.

Riksdagen har fastställt ett volymmål nästan varje år. AMS har inte uppnått denna volym under något av de senaste tre åren, utan man har snarare skickat tillbaka pengar, därför att regelverket har varit så krångligt. Man har därmed inte uppnått de volymmål som riksdagen fastställt.

Jag tycker inte att det är bra att man har ett styrsystem där riksdagen fastställer mål som sedan binder myndigheten, trots att riksdagen redan innan vet att målen inte kommer att nås.

Sedan vill jag för Lars Stjernkvist understryka att det finns möjligheter för arbetsmarknadsmyndigheterna att jobba i samverkan med kommunerna. Men jag vill inte säga hur de skall göra just i Östergötland, utan det skall utformas lokalt och regionalt. Det skall bedömas från ort till ort vilka insatser som är de klokaste, som långsiktigt minskar långtidsarbetslöshet och som leder till tillväxt och främjar jämställdhet.

Dan Ericsson sade att det inte finns några nya pengar. Nej, det är riktigt, Dan Ericsson. Vi har alltför länge levt på lånade pengar. Det finns de som gjorde det till en dygd att sänka skatter och öka upplåningen i statens budget. Det var inte en speciellt rättvis politik. Jag kommer inte att medverka till en sådan politik, och inte heller någon annan i den socialdemokratiska regeringen. Det är för oss principiellt viktigt att man inte utlovar reformer som man inte kan betala för. Vi sysslar med att försöka att få ordning på statsbudgeten. Då kan man varken trycka eller låna nya pengar.

Dan Ericsson uttalade också ogillande över flexibiliteten, det moderna styrsättet. Det kan han naturligtvis få göra. Det visar ju att han är kvar i den gamla stalinistiska modellen, som går ut på att man skall styra de politiska sammanhangen. Att jobba med målstyrning och en ordentlig uppföljning är numera ett mycket vedertaget styrsätt. Det är bra att vi nu också inför det systemet i arbetsmarknadspolitiken.

Regeringen har hårt prioriterat verksamhet framför transfereringar. Bidraget till kommunerna, t.ex., är ju oförändrat medan i stort sett alla anslag som är transfereringar på ett eller annat sätt har minskat. Det sammanhänger med just den för oss så viktiga frågan, nämligen att man inte kan låna till reformer. Dan Ericsson borde vara medveten om att det inte är ett speciellt framgångsrikt sätt att jobba på, att låna till reformer.

När det gäller vad vi sade före och efter valet, var vi oerhört tydliga före valet. Vi skulle genomföra besparingar, få ordning på statsfinanserna och få i gång sysselsättningen. Skillnaden är ändå att nu ökar sysselsättningen medan den under de tre borgerliga åren faktiskt minskade.

Prot. 1994/95:97
28 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 26 LARS STJERNKVIST (s)

Herr talman! När jag tog upp den här frågan – och det gjorde jag redan under den förra mandatperioden – var aldrig syftet att vinna några partipolitiska poänger. Då, som nu, har det helt avgörande för mig varit att underlätta för att vårdbiträden, undersköterskor, vaktmästare och andra som gör en fullgod arbetsinsats åtta timmar om dagen, men som nu på grund av det ekonomiska läget riskerar att bli syssellost, skall få en rimlig möjlighet att ställa om sig till framtidens arbetsmarknad. På det viset kan man undvika att människor tvingas att gå ut i sysselloshet. Det är det som jag tycker är helt avgörande.

Det kan finnas skäl att påminna om den förra regeringens insatser. Jag välkomnade att den förra regeringen införde möjligheten att använda arbetsmarknadsmedel för senareläggning av uppsägningar. Om jag inte minns alldeles fel sade jag då att det var ett steg i rätt riktning att man fick använda pengar som hade blivit över hos AMS för att senarelägga uppsägningar.

Om man tar av sig sina partipolitiska glasögon måste man rimligtvis dra slutsatsen att den nuvarande arbetsmarknadsministern tar ett betydligt större steg framåt när man nu inte bara får använda de pengar som blivit över hos AMS, utan att man nu ger – såvitt jag förstår – helt fria möjligheter för parterna att lokalt träffa avtal för att använda arbetsmarknadsmedel för att senarelägga uppsägningar. Vad gäller regelverket kan man rimligtvis inte begära mer. Där är intentionerna bakom Östgötamodellen, om vi nu skall kalla den så, infriade.

Den avgörande frågan är naturligtvis om det finns tillräckligt med resurser för att träffa den här typen av avtal och för att förhindra att t.ex. 2 000 offentliganställda i Östergötland går ut i öppen arbetslöshet. Det kan vi inte svara på vare sig här eller någon annanstans, eftersom detta nu skall avgöras i förhandlingar.

Om jag förstår saken rätt är det åtgärdsbatteri som finns och som enligt Anders Sundström omfattar 240 000 människor ändå en ambitionshöjning. Det gör att jag drar slutsatsen att möjligheterna rimligen har ökat. Skulle det av någon anledning inte finnas resurser för det här, lovar jag arbetsmarknadsministern att jag i så fall återkommer i den här frågan. Det finns rimligtvis inte någon anledning att kasta in handduken innan vi har sett om resurserna är tillräckliga för att träffa avtal som kan förhindra en ökning av den öppna arbetslösheten.

Anf. 27 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Anders Sundström antydde att jag skulle ogilla flexibilitet. Det gör jag inte. Men det måste vara en flexibilitet som ger möjligheter, och det gör inte den här flexibiliteten.

I tidningen Arbetsmarknaden kommenteras just avtalen i Östergötland och projektet där. Man säger: Landstinget vill fortsätta att jobba på ett liknande sätt i ett nytt projekt, men på Länsarbetsnämnden finns inga nya pengar att gå in med. Vi har sagt nej. I nuläget finns inga sådana medel. Då måste det komma något i kompletteringspropositionen, säger länsarbetsdirektör Eva Plogéus.

Och nu har vi kompletteringspropositionen här, men det finns inga nya pengar. Det enda som finns är talet om flexibilitet. I verkligheten är detta ett sätt att dölja ett misslyckande när det gäller förhållandet till kommunerna. Anders Sundström säger att kommunernas bidrag är oförändrade. Det är inte sant, Anders Sundström. Vi har ingen inflationsuppskrivning, och reallt kommer bidragen att minska mycket kraftigt. Låt mig ta ett enda exempel på hur en politik slår mot kommunerna. I Kommun-Aktuellt redogörs mycket tydligt för det faktum att kommunerna inte kompenseras för egenavgifterna, vilket kommer att leda till inkomstminskningar som motsvarar 24 000 arbetstillfällen. Det är verkligheten, Anders Sundström, så kom inte och tala om att kommunernas bidrag är oförändrade. Fakta säger något helt annat.

Anders Sundström säger: Det finns inga nya pengar. Nej, men det handlar ju om prioriteringar och om vad ni sade i valrörelsen – jag återkommer till det nu. Men det är inte det allvarligaste, för det tycker jag är att människor kommer att bli arbetslösa och att regeringen inte gör så mycket åt det. Det som också är allvarligt i den här frågan är förtroendet för demokratin och politiken. Ni förespeglar väljarna en sak och sedan genomför ni något helt annat. Jag tror inte att väljarna uppfattade att socialdemokraterna skulle driva en politik som innebär att vi kan se fram emot ungefär 20 000 uppsägningar per år de närmaste fem åren ute i kommuner och landsting.

Tror Anders Sundström att väljarna insåg att socialdemokraterna skulle driva en sådan politik? Nej, detta är faktiskt också något som är allvarligt. Man säger en sak i valrörelsen för att tillskansa sig makten och sedan genomför man en helt annan politik. På det sättet blir det ett slags politisk och moralisk bankrutt över det här politiska fögderiet.

Anf. 28 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag måste börja i slutet, medan jag kommer ihåg det som sades.

Dan Ericsson använde ordet bankrutt. Jag vet inte om Dan Ericsson är den rätte personen att uttala ordet bankrutt och rikta det mot en socialdemokratisk regering. Valrörelsen präglades av en enorm oro i landet och även utanför landet, just därför att Sverige var på väg in i den situationen, att gå bankrutt. Vi kunde inte längre betala för oss. Det är det vi håller på att städa upp. Det svenska folket visste att det var vår uppgift. Det var det uppdrag vi fick.

Åter till frågan, Dan Ericsson har nämligen en förmåga att sväva ut litet grand.

Lars Stjernkvist undrar om det finns tillräckligt stora resurser. Det finns inte tillräckligt stora resurser i den meningen att de förväntas räcka till 240 000 människor i åtgärder, alltså 5½ % av arbetskraften.

Det är ytterligare lika många som är öppet arbetslösa, så det är klart att åtgärdsanslagen skulle behöva vara mycket större.

Däremot har vi inte mer pengar. Så är det med mycket av välfärdspolitiken. Det finns en rad områden där jag som socialdemokrat känner mig missnöjd, där jag vill ha större resurser. Men jag har lärt mig att vi skall skaffa resurserna först, innan vi kan dela ut dem. Det är en bitter erfarenhet av de senaste årens upplåning.

Det jag vill säga är att i den gamla arbetsmarknadspolitiken var träffbilderna någonstans mellan 70 % och 80 %, dvs. om riksdagen sade att man skulle nå 240 000 människor i åtgärder, nådde man storleksordningen 70–80 % genom det gamla sättet att styra. Nu menar jag att vi med det nya sättet att styra bör kunna nå full effektivitet. Det innebär en kraftig ökning av antalet människor som kan komma i åtnjutande av den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det tycker jag är bra.

Sedan får vi se om det räcker. Men det är ändå en ansevärd insats, 240 000 personer. Det betyder att om AMS prognoser slår in skulle den öppna arbetslösheten i slutet av 1996 kunna vara under 5 %, om vi når de volymerna, 240 000 människor. Det känns bra.

Det är faktiskt korrekt, Dan Ericsson, att säga precis det som jag sade. I budgetpropositionen hade vi kvar det gamla, borgerliga arbets sättet, som också präglade den förra socialdemokratiska mandatperioden. Där angav vi faktiskt volymer för hur mycket pengar som skulle satsas på utbildning i företag. Då var påståendet i det stycke som Dan Ericsson läste upp riktigt. Då fanns inga pengar för att gå vidare med utbildningsvikariat i kommuner och landsting.

Men genom den förändring vi gör i regelverket är detta möjligt. Jag vill understryka det, och det är viktigt att Dan Ericsson inte signalerar någonting annat, ifall någon skulle tro honom. Det är möjligt för länsarbetsnämnderna att lägga en ökad andel av åtgärdsanslaget i utbildningsvikariat. Men det är inte något som jag skall säga att de skall göra. De skall lokalt och regionalt avväga vad som ger störst effektivitet. Ju duktigare förhandlare de är gentemot arbetsgivarna, desto mer volym kan de få ut. Då kan de se till att desto fler slipper den öppna arbetslösheten. Det är viktigt att man når resultat.

Sedan vill jag säga att jag inte tror att det finns någon av kvinnor född som i dag kan säga hur mycket pengar som finns i den kommunala sektorn år 2000. Det blir en oerhört akademisk diskussion. När jag började som kommunalpolitiker i början av 70-talet hade vi kommunalekonomiska långtidsplaner på fem år och visioner mot tio år. Jag vet vilken träffbild de långtidsplanerna hade. Det var en oerhört dålig träffbild.

Det enda jag kan säga är att vi kommer att koncentrera oss på att få ordning på statsfinanserna. Det kommer vi att lyckas med. Lyckas vi med det, får vi också i gång jobben. Får vi i gång jobben, ökar också skatteinkomsterna för kommunerna och kommunernas möjligheter att klara sig. Kommunerna lever faktiskt inte huvudsakligen på statsbidrag, utan på avgifter och skatter från sina medborgare hemma i kommunen.

Prot. 1994/95:97
28 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 29 LARS STJERNKVIST (s)

Herr talman! Får jag först understryka det som arbetsmarknadsministern säger. En av kvintessenserna med de här möjligheterna – om vi skall kalla det Östgötamodellen eller något annat – är faktiskt att det är viktigt att man är duktig som förhandlare.

Med dessa regelförändringar ger vi arbetsmarknadsmyndigheterna en möjlighet att ta hjälp av kommuner och landsting för att betala det som arbetsmarknadspolitiken traditionellt har stått för. Arbetsgivarna kan ta ett större ansvar. Det innebär i förlängningen att fler människor får del av utbildningsinsatser och annat. Det är därför naturligtvis oerhört viktigt att man är duktiga förhandlare för att på det viset se till att fler människor får del av åtgärderna.

Den som lyssnar på den här debatten tycker nog att det är litet förvirrande. Var går egentligen meningarna isär? Jag vill därför gärna upprepa det jag sade inledningsvis. Det är viktigt för mig att säga att jag inte lever i tron att det för tid och evighet går att stoppa vare sig uppsägningar eller än mindre personalminskningar i kommuner och landsting.

Jag är tyvärr övertygad om att det kommer att krävas personalminskningar. Men vad det handlar om är att vi i stället för att kasta ut offentliganställda i sysslöshet skall använda arbetsmarknadsmedel för att fortbilda, höja den allmänna kompetensen och omskola människor så att de förhoppningsvis skall kunna få andra jobb hos sin nuvarande arbetsgivare eller stå bättre rustade den dag som de skall ut på arbetsmarknaden och konkurrera om andra jobb.

Jag vill därför upprepa den fråga som jag ställde tidigare. Jag tycker att statsrådet ännu inte har varit så där alldeles glasklar. Vi är överens om att det behövs rationaliseringar i kommuner och landsting. Men det känns oerhört angeläget för mig att vi är överens om och ger ett klart besked till kommuner, landsting och de lokala arbetsmarknadsmyndigheterna att utgångspunkten för de förändringar som nu sker är att dessa rationaliseringar inte skall leda till en ökning av den öppna arbetslösheten.

Hur man gör och vilka former det skall ha avgör man lokalt. Men utgångspunkten är att det uppgång som nu sker inom andra sektorer av arbetsmarknaden inte får föras av att kommuner och landsting genomför omfattande uppsägningar i detta dystra arbetsmarknadsläge. Även om arbetsmarknadsministern med sin statsrådsvokabulär har antytt ett svar på den frågan är det viktigt att få ett glasklart svar att detta ändå är utgångspunkten för de förändringar som nu sker.

Anf. 30 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag skall i mitt sista inlägg ändå försöka att se något positivt i den här debatten. Det fanns litet positivt i det som Anders Sundström nyss sade. Han talade om att möjligheten finns kvar för länsarbetsnämnderna att sluta avtal med kommuner och landsting, dvs. regeringen förbjuder inte den verksamheten. Men knäckfrågan är om möjligheten finns kvar i realiteten. Vi får de närmaste månaderna se vad som händer på den punkten.

Precis som Lars Stjernkvist efterlyser jag en tydligare markering än det som ministern sade om att det är möjligt. Det är inte speciellt offensivt med tanke på vad som står i dagens nummer att Norrköpings Tidningar, eftersom den här frågan i mycket handlar om Östergötland. Där står att totalt hotas nu 1 000 landstingsanställda om varsel.

Det är kraftfulla och massiva uppsägningar som förbereds i ett socialdemokratiskt styrt landsting. Vi har en socialdemokratisk regering som för bara några månader sedan, i oppositionsrollen, sade sig värna om verksamheterna i kommuner och landsting och sade att personal inte skulle sägas upp. Det är denna dystra bakgrund vi har till dagens debatt.

Vad säger då Anders Sundström till alla dessa som nu hotas av uppsägningar och varsel? Kommer den här möjligheten verkligen att finnas i realiteten så att människor inte går ut i öppen arbetslöshet utan via länsarbetsnämnderna får en möjlighet till utbildning, kompetenshöjning och andra åtgärder? Det är ett viktigt besked som ministern nu har möjlighet att ge i sitt sista inlägg.

Herr talman! Ministern talade här om den gamla arbetsmarknadspolitik som han menar att den förra regeringen och tidigare socialdemokratiska regeringar förde och säger att det är den man nu förändrar, man ger flexibilitet. Det är en riktig inriktning. Det var den förra regeringen som luckrade upp reglerna och skapade möjligheten för länsarbetsnämnderna att sluta avtal med kommuner och landsting.

Men det gäller samtidigt att vara mycket tydlig var man vill nå och hur man skall prioritera. I ett tidigare inlägg beskrev jag hur länsarbetsnämnderna såg på detta. De ser inte detta som ett prioriterat område, utan det är annat som är prioriterat. Också på den punkten vore det väsentligt om ministern nu kan ge ett tydligt besked.

Herr talman! Slutligen till frågan om bankrutt. Det är faktiskt så, Anders Sundström, att det är ni som har ansvaret för att vi kanske är att knäcka en uppgående konjunktur och att vi inte får den tillväxt som vi önskar och folk i arbete. Det är det som är det allvarliga. När jag talar om politisk-moralisk bankrutt handlar det just om att man ger ett budskap innan valet och sedan genomför en helt annan politik efter valet. Det är det som skadar tilltron till demokratin.

Anf. 31 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Socialdemokraterna har funnits under väldigt lång tid både i riksdagen och i kommuner och landsting. Socialdemokraterna har tagit ansvar under mandatperiod efter mandatperiod och fått stå till svars för vad man har gjort. Det har också varit en väldig styrka för Socialdemokraterna att vi har kunnat visa upp de resultat vi har åstadkommit.

Vi har nu ett mycket svårt uppdrag, det erkänner jag, att städa upp och få ordning på statsfinanserna och att komma ur en massarbetslöshet som Sverige fördes in i under de tre fyra senaste åren. Det är ett jättejobb, men vi skall klara av det.

Jag vill rikta mig till Lars Stjernkvist. Arbetsmarknadspolitik gör det nu möjligt att förhindra uppsägningar i kommuner och landsting

därest, jag vill understryka det, man gör den prioriteringen. Då är frågan om man kommer att göra den prioriteringen. Man skall också klara ett antal andra mål och inte bara att förhindra uppsägningar i kommuner och landsting. Det gäller också att se till att långtidsarbetslösa kommer in i jobb, att prioritera tillväxt och att klara jämställdhetsmålet.

Arbetsmarknadspolitikens regelverk är numera så utformat att detta är möjligt. Så var det egentligen inte i den förra regeringens politik. Man tog pengar från ett anslag som var avsett att användas för utbildning i företag, eftersom företagen just då hade det så dåligt ställt att de inte hade råd att utbilda. Då tog man de pengarna och använde dem till att utbilda i kommuner och landsting till dess företagen skulle få det bättre.

Vi skall komma ihåg att den permanenta förändringen av regelverket genomförs nu. Under den förra regeringen var det en tillfällig åtgärd för att klara ett problem. Man hade pengar över eftersom företagen hade det så dåligt ställt att de inte klarade av utbildningen. Det är viktigt att komma ihåg. Det är svaret på den frågan.

Till Dan Ericsson vill jag säga ungefär samma sak. Sysselsättningen ökar nu, den minskar inte på det sätt som den gjorde under de gångna åren. Då försvann en halv miljon jobb, men nu ökar sysselsättningen dag för dag, vecka för vecka. Att öka sysselsättningen är ett jobb som vi skall fortsätta med.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1994/95:90 om insyn i EU-organisationen

Anf. 32 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Kenneth Kvist har frågat mig om vilka erfarenheter, när det gäller öppenhet, som Sverige har delat med sig av inom EU, i vilka former det har skett och vilka konkreta förslag Sverige har fört fram eller ämnar föra fram inom EU för att, som Kenneth Kvist uttrycker det, bryta den slutenhet som präglar EU:s organ och myndigheter.

De avsiktsförklaringar om öppenhet och insyn som gjordes i det svenska inledningsanförandet vid förhandlingsstarten om ett svenskt medlemskap i EU delas till fullo av den nuvarande regeringen.

Jag vill citera från det anförande jag höll i den här kammaren den 14 december förra året. Jag framförde då att: "Sverige skall verka för ett Europa med en levande demokrati. Alla människors lika värde och delaktighet skall ligga till grund för politiken. Det är därför nödvändigt att den offentliga insynen i EU ökar. Sverige kommer att verka för en ökad öppenhet och insyn och en fast parlamentarisk och folklig förankring av unionsarbetet. Ett nära samråd med riksdagen är avgörande för våra möjligheter att med framgång driva en aktiv EU-politik."

Sverige har i dag varit medlem i den europeiska unionen endast en kort tid, knappt fyra månader. Ändå tvekar jag inte att hävda att övriga

medlemsstaters uppfattning om Sverige i hög grad präglas av insikten om Sveriges strävan att verka för ett öppnare EU i alla sammanhang. Sverige har också lagt fram konkreta förslag som jag strax skall återkomma till.

Herr talman! Danmark har, som framhålls i interpellationen, tagit ett viktigt initiativ som syftar till ökad öppenhet i rådsarbetet. Initiativet rör, som Kenneth Kvist är väl förtrogen med från EU-nämnden, följande frågeställningar:

- fler öppna rådsdebatter
- avskaffande av möjligheten att hemlighålla omröstningsresultat
- obligatoriskt offentliggörande av rådsprotokoll när rådet agerar som lagstiftare

Sverige stöder helhjärtat det danska initiativet. Sverige har dessutom framfört tilläggsförslag som går ut på att offentliggöra det sista utkastet till rådsbeslut i lagstiftningsärenden innan rådet tar beslut. Avsikten med det svenska förslaget är att underlätta en offentlig granskning av rådets arbete och att ge medierna och den intresserade allmänheten tillgång till ett mer omfattande underlag inför avgöranden i rådet.

Det svenska förslaget har rönt stor uppmärksamhet i den europeiska debatten, bl.a. i tidningen *The European* under rubriken "Newcomers push to open up Europe", dvs. Nykomlingar trycker på för att öppna upp Europa.

De danska och svenska förslagen är nu föremål för rådsbehandling och har diskuterats vid det allmänna rådets ministermöte den 10 april. Beslut i frågan väntas tas vid det allmänna rådsmöte som skall hållas den 29 maj. Vi hoppas naturligtvis att något eller några av förslagen kommer att realiseras men är samtidigt väl medvetna om att det i vissa medlemsländer, i detta skede, finns en skepsis mot förslagen.

Ett viktigt svenskt bidrag till strävandena mot ökad öppenhet i EU hoppas jag kommer att bli den konferens om öppenhet som förbereds inom Justitiedepartementet av justitieministern. Bland de inbjudna till konferensen som skall gå av stapeln i början av hösten – i september eller oktober – kommer det att finnas företrädare från alla EU:s medlemsländer och från gemenskapens institutioner. Detta blir naturligtvis ett mycket viktigt tillfälle för att presentera svenska synpunkter och erfarenheter.

Kenneth Kvist gör gällande att Sverige inte i lika hög utsträckning som övriga medlemsstater klart deklarerat sina ståndpunkter inför regeringskonferensen 1996. Det är enligt min mening inte korrekt. Sveriges förberedelser ligger tidsmässigt mycket väl i linje med övriga medlemsländers, såväl de nya som de gamla.

Knappast någon medlemsstat har ännu offentliggjort de positioner man tänker inta vid regeringskonferensen. Denna skall som bekant inledas nästa år och förberedas av den s.k. reflektionsgrupp med representanter för medlemsstaternas utrikesministrar som skall börja sitt arbete den 2 juni i år.

Prot. 1994/95:97
28 april

---

*Svar på
interpellationer*

Regeringen har också i EU-nämnden redogjort för det förberedelsearbete som pågår inom regeringskansliet inför regeringskonferensen. Självfallet kommer ytterligare information att lämnas löpande i takt med att förberedelsearbetet fortskrider. Jag vill också erinra om att en viktig del av de svenska förberedelserna utgörs av det arbete som kommer att ske i den parlamentariska kommitté som Kenneth Kvist nämner.

Frågan om ökad öppenhet i EU är en prioriterad fråga som kommer att lyftas fram från svensk sida inför regeringskonferensen. Vid fastläggandet av den svenska positionen i den här frågan kommer bl.a. de medborgarsamtal om öppenhet som justitieministern och Justitiedepartementet arrangerar i slutet av maj att vara av särskilt intresse.

Herr talman! Vad som hittills åstadkommit utgör en början. Vi har från svensk sida gjort klart att vi ämnar återkomma till frågan om ökad öppenhet och insyn i unionen.

Kenneth Kvist kan alltså vara förvissad om att regeringen ämnar driva frågan om ökad öppenhet inom EU. Det gäller nu i anslutning till de fortsatta diskussionerna i rådet om de danska och svenska förslagen, och det gäller inför regeringskonferensen nästa år.

Jag vill vidare framhålla att jag delar den uppfattning som justitieministern tidigare i veckan gav uttryck för i ett interpellationssvar, nämligen att vårt eget arbete med EU-frågorna präglas av en hög grad av öppenhet.

Jag vill med anledning av de exempel som Kenneth Kvist tar upp slutligen påpeka att Sverige ensidigt har offentliggjort utkastet till den s.k. Europokonventionen innan detta togs upp för slutbehandling i rådet, där fortsatta överläggningar för övrigt pågår.

Anf. 33 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Jag tackar utrikeshandelsministern för svaret. Det är ju gott och väl att detta bara är en början i det svenska EU-arbetet. Det är kanske också gott att Sverige får komplimanger av brittiska tidningar. Men det säger kanske också litet mer om EU:s brist på öppenhet än vad det säger om den handlingskraft som Sverige hittills visat. Sverige rör sig oroväckande i EU:s riktning när det gäller frågorna om öppenheten.

Två dagar innan folkomröstningen sade Mats Hellström att det inte fanns några hinder för Sverige att lämna ut information från ministerrådets möten om hur Sverige röstat och om hur andra länder röstat i rådet. Men det är inte särskilt mycket sådan information som har lämnats. Varför har den inte lämnats? Varför har den inte kommit?

Detta var ju ett utspel ett par dagar innan folkomröstningen som kanske påverkade en del människors ställningstagande. Var det så att Mats Hellström hade förhoppningar om att det skulle gå lätt att göra så och sedan kommit till insikt om att det inte längre går? Eller var det för att inverka på valresultatet som det yttrandet fälldes?

Att döma av interpellationssvaret där det står att Sverige nu stöder Danmark – och det tycker jag är gott – tycks regeringen ha insett att EU:s bestämmelser inte medger den öppenhet i Ministerrådet som man utlovade före folkomröstningen. Det är egentligen absurt att en lagstif-

tande församling, som ministerrådet faktiskt är, har hemligstämplade protokoll som rör lagstiftningsärenden och att möjligheterna att hemlighålla omröstningsresultaten har kunnat fortgå år efter år.

Att Sverige ställer sig bakom Danmark i det här avseendet är bra. Det kommer inte heller som någon direkt överraskning. Men det är dock ett danskt initiativ och inte ett svenskt, även om Sverige har gjort ett tillägg. Men inte heller detta räcker, även om det läggs fram tillsammans med det danska förslaget.

Faktum är att många av lagstiftningsärendena i praktiken avgörs i Coreper och inom dess hundratals slutna arbetsgrupper. Frågan är om Sverige avser att verka för att bryta upp Corepers slutenhet och för att det skapas regler som förlänger tidpunkten från det att förslagen utarbetas till dess att de antas så att det ges verklig möjlighet till debatt.

Kommer Sverige också att ta initiativ för att bryta kommissionens monopol i normgivningsärenden så att initiativrätten övergår till de nationella parlamenten?

Mats Hellström säger ingenting om öppenheten i EU:s förvaltning. Varför kan inte Sverige ta initiativ till att införa svensk offentlighetsprincip i unionens förvaltning och se till att denna också inkluderar den svenska meddelarfriheten? Vi har faktiskt tagit ett sådant initiativ, eller kommer att göra det, med anledning av en rapport i EU-parlamentet. Jag undrar om Mats Hellström kommer att stödja detta initiativ från Vänstern i EU-parlamentet.

Ett stort problem i EU-systemet är lobbyisternas stora inflytande. Ett grundkrav är att kommissionen redovisar sina lobbykontakter och att lobbyisterna tvingas registrera sig på liknande sätt som sker i USA. Vore det fel att ställa sig bakom sådana förslag inför regeringskonferensen?

Den andra delen av min interpellation handlar om tillämpningen av offentlighetsprincipen i Sverige efter EU-inträdet. Svenska myndigheters agerande har nämligen blivit betydligt mer slutet när det gäller EU-handlingar än vad som har utlovats. Det visar de undersökningar som bl.a. Journalistförbundet låtit göra. Deras slutsatser är att huvudregeln när det gäller EU-handlingar numera är sekretess och inte den öppenhet som våra grundlagar stadgar. Särskilda EU-diarier finns upprättade, och det tar betydligt längre tid att få ut EU-handlingar från myndigheterna än vad som är brukligt när det gäller inrikes handlingar.

Hur rimmar detta med den deklaration som Sverige i den s.k. avslutningspakten gjort om offentlighetsprincipen? Genom denna deklaration skulle ju frågan vara löst, sades det i broschyrer från UD och i andra uttalanden. Även denna fråga var viktig för folkomröstningen.

Utrikeshandelsministern tar upp Europolkonventionen som exempel på Sveriges aktivitet inom detta område, men faktum är att den publicerades först efter det att Danmark publicerat flera versioner av den. Då blev det ju omöjligt att hålla den hemlig i Sverige.

Det finns alltså all anledning för Sverige att visa litet mer framfysighet och tuffhet i syfte att förstärka öppenheten och demokratin inom EU-systemet. När Ulf Dinkelspiel inledningstalade inför förhandlingsstarten var ambitionen enligt honom att aktivt främja öppenheten

Prot. 1994/95:97
28 april

Svar på
interpellationer

och dela med sig av den erfarenhet som vi har i Sverige till det övriga EU. Av detta har vi faktiskt hittills sett väldigt litet, och vi får bara hoppas att vi får se betydligt mer av det framöver.

Anf. 34 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Jag tycker kanske att det är litet konstigt att Kenneth Kvist, som intresserar sig för denna mycket viktiga fråga, börjar med att visa sin stora okunnighet. Uppenbarligen har han inte särskilt mycket tagit del av de regler som han nu debatterar. Det som han säger om att han inte har hört någonting sedan EU-omröstningen om offentlighet omkring rådsomröstningar är ett fullständigt nonsenspåstående – de är offentliga. Det är bara att ta del av dem.

Det finns en regel i rådets arbetsordning som vi tillsammans med danskarna vill ha bort och som skulle kunna möjliggöra att man fattar beslut om att hemlighålla ett omröstningsresultat. Detta tycker vi är tokigt, men den paragrafen har såvitt jag känner till aldrig använts. Det hade alltså gått utmärkt bra för Kenneth Kvist att, om han hade varit intresserad – han sitter ju också i EU-nämnden – direkt ta del av offentliga handlingar om omröstningsresultaten. Det har jag också sagt såväl före folkomröstningen som efter den. Där finns alltså inget problem.

När det gäller Coreper håller jag däremot med Kenneth Kvist om att det finns problem med tidsbelastningen. Detta har vi och även danskarna påpekat, och det är en av de frågor som vi avser att fortsätta att driva. De förhandlingar som sker mellan ambassadörerna i Corepers förberedelsearbete kommer för nära inpå de Ministerrådsmöten som hålls. Det medger inte en bra tidsutdräkt för att kunna ha ett ordentligt samråd, och därför menar vi liksom danskarna att man bör utsträcka tiden för detta. På den punkten är jag överens med Kenneth Kvist, och det är också något som vi framför.

Däremot är det inte så att Coreper fattar beslut. I Coreper arbetar man mellan länderna för att förbereda de beslut som ministrarna skall fatta, men det är i Ministerrådet som besluten fattas. Tidsutdräkten anser jag, liksom Kenneth Kvist, dock vara ett problem.

Också ökad offentlighet i EU:s förvaltning är en fråga som vi avser att driva inför regeringskonferensen 1996, och vi kommer naturligtvis att ta upp en diskussion om detta med riksdagens EU-nämnd. Jag tror också att det blir en viktig fråga inför den konferens om öppenhet som justitieministern planerar som ett led i svenska initiativ för att öka öppenheten inom EU.

Låt mig säga att Kenneth Kvist ger en ganska svart bild av EU. Visst är EU en organisation där det ur vår synpunkt och i förhållande till våra egna regler finns många problem med öppenheten, och vi vill utöva påverkan i vår riktning. Samtidigt finns det betydligt mera av folkligt och politiskt engagemang, från parlamentariker och från regeringsledamöter, i EU:s interna arbete än i väldigt många av de internationella förhandlingar som vi i övrigt har varit vana vid.

I de internationella förhandlingar som vi har fört tidigare har det oftast rått en närmast fullständig sekretess. Det är ganska sällan som

man här i riksdagen har ställt frågor kring den typen av förhandlingar. Det har så att säga varit diplomatförhandlingar, som mera har förts i sekretess än vad som i realiteten sker i EU:s arbete.

Det finns mycket att göra inom EU, men jag tycker att det är en alltför svart bild som Kenneth Kvist ger. Det gamla sättet var mer av hemlig diplomati. EU är faktiskt en organisation där det förs en intensiv och livlig debatt kring frågorna, även om det finns mycket att göra i vår riktning när det gäller att öka öppenheten – på den punkten håller jag med Kenneth Kvist.

När det sedan gäller frågorna om vad som har skett i vår egen hantering här i riksdagen och i våra myndigheter av frågorna om offentlighet i EU verkar det inte som om Kenneth Kvist särskilt väl har följt den interpellationsdebatt som jag hänvisar till i mitt svar och som justitieminister Laila Freivalds tidigare fört här i kammaren. Hon kunde då tillbakavisa de påståenden som Kenneth Kvist nu åberopar, uppenbarligen utan att ha följt diskussionen särskilt väl.

Det har hållits ett seminarium omkring tidningen Journalistens uppgifter, där det t.ex. visats att EU-diarierna inte har tillkommit för att hemlighålla utan för att öka allmänhetens möjligheter att mer systematiskt ta del av EU-handlingar. Därutöver förekommer det nu när vi är nya medlemmar att journalister begär in alla typer av handlingar för att testa systemet, vad som blir offentligt och vad som inte blir det. Jag tycker att det är en bra inriktning. Det är väl också ganska givet att det kan ta tid när anspråken på handlingar ökar dramatiskt just till följd av att man vill testa systemet. Det är då också viktigt att man grannlaga går igenom möjligheterna att ha en så stor öppenhet som möjligt och inte slarvigt sekretessbelägger i onödan.

Jag tycker att jag på denna punkt har goda skäl att instämma med justitieministern. Visst finns det problem, och vi skall se om det finns skäl att i framtiden skärpa våra regler. Vi har som bekant skärpt reglerna för öppenhet genom att göra förändringar i utrikessekretessen med verkan fr.o.m. den 1 januari i år. Det är ett initiativ som ursprungligen vi socialdemokrater tog. Sedan lade en utredning fram förslag, och beslut fattades här i riksdagen. Reglerna om utrikessekretess i sekretesslagen har därmed ändrats så att det fr.o.m. i år, till skillnad mot tidigare, råder en presumption för offentlighet för alla uppgifter som rör utrikesärenden.

Anf. 35 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Mats Hellström bör kanske ligga litet lågt när det gäller vilka debatter vi följer med i. Jag har faktiskt noggrant läst interpellationsdebatten med Laila Freivalds. Tidningen Journalisten har faktiskt, när den har gjort ett test, en s.k. dugnad, av hur bärig öppenheten är, kommit fram till att det är svårt att få ut handlingar. Det är svårt att komma åt EU-diarierna, och det märkliga är att UD:s handelsavdelning, där Mats Hellström själv är chef, får beteckningen "sämst i test" när det gäller att inte ens ha svarat inom fyra veckor på förfrågningar om EU-diarier, antalet inregistrerade EU-ärenden och hur många som är belagda med sekretess.

Jag tror därför att det inte finns särskilt stor anledning att ta i så starkt i detta sammanhang. Faktum är att detta test och material från andra journalister entydigt visar att det är svårt att få fram EU-handlingar.

När det sedan gäller det folkliga engagemanget i EU höll jag på att säga att jag tillåter mig att le. Det är väl ganska litet av detta. Men om det skulle förekomma mer av det där än i andra diplomatiska sammanhang är det inte så konstigt, eftersom EU:s arbete till skillnad från allt annat internationellt arbete avser lagstiftning som gäller i de enskilda länderna. EU är ju rättsskapande för förhållandena i EU-länderna, och det ställer helt andra krav på EU. Ministerrådet är ju en sorts parlament, där Sveriges regering kan sägas vara ett litet minoritetsparti. Detta ställer krav på en öppenhet som motsvarar den som vi har i Sveriges riksdag.

När det gäller Coreper är det bra att Mats Hellström i alla fall noterar att det finns ett problem och att man tänker ta upp frågan om tidsaspekten. Det är riktigt att besluten inte fattas formellt i Coreper, men de fattas reellt i Coreper. I dessa ambassadörers eller andra högre tjänstemäns korridorer och sammanträdesrum bereds alla frågor. Är detta det folkliga engagemanget? Besluten fattas i realiteten där.

Sedan bekräftas Corepers förslag på en A-lista, tydligen i klump, och utan egentlig debatt på de olika Ministerrådsmötena.

Jag tror nog att det behövs ganska stora förändringar inom detta system.

Anf. 36 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Jag måste tillbakavisa Kenneth Kvists påståenden om att vi inte skulle arbeta med ambitionen att ha en stor öppenhet inom regeringskansliet och inom UDH. Det är tvärtom så att våra tjänstemän arbetar med noggrannhet och efter instruktionen att just sträva efter öppenhet.

Det framgår också av den promemoria som har getts ut av rättschefen i statsrådsberedningen till regeringskansliets tjänstemän.

Vi är alldeles nya medlemmar. När tidningar av mycket goda skäl vill få ut en väsentligt mycket större mängd handlingar än någonsin tidigare i vårt land blir väldigt många tjänstemän starkt belastade. De skall vara det. De skall ta det på allvar med syftet att åstadkomma öppenhet.

Genom att man begär att få handlingar utlämnade för att testa systemet bildas också en praxis. Det är väldigt viktigt att den praxisen visar att det råder öppenhet och att också myndigheterna ser att regeringen och regeringskansliet arbetar med öppenhet som mål, eftersom regeringen inte styr myndigheterna.

Nog finns det skäl för oss att arbeta grannlaga när systemet skall testas under de första månaderna. Vi arbetar med ambitionen att ha en öppenhet som mål. Det borde Kenneth Kvist kunna erkänna.

Kenneth Kvist säger alldeles riktigt att en öppenhet måste råda när det gäller lagstiftningsfrågor. Det är vi helt överens om. Jag har svarat på hur vi agerar för att öka öppenheten i mitt interpellationssvar.

Men Kenneth Kvist vet också från EU-nämnden att det i realiteten är mer av en diskussion, ett samråd, med riksdagen, vilket är bra. Det gäller också andra frågor som rör den klassiska diplomatin, dvs. utrikes- och säkerhetspolitiken. Också den andra pelarens frågor tas upp för samråd på ett sätt som vi faktiskt inte har varit så vana vid i Sverige tidigare. Vi kanske skulle ha gjort det. Det är möjligt. Men varken oppositionen eller regeringen har tidigare egentligen fört diskussioner i riksdagen kring den typen av frågor. Jag tycker att det är bra att det är en ökad öppenhet också där.

Anf. 37 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Jag tror säkert att UD:s handelsavdelning arbetar med noggrannhet, men man bör kanske inte vara så noggrann att man blir sämst i det öppenhetstest som Tidningen Journalisten har gjort på olika myndigheter och departement. UD:s handelsavdelning skall ju vara ledande när det gäller EU-relationerna. Det är inte bra. Det är inte värst grannliga. Det är föga hedrande.

När det gäller öppenheten är det klart att det är en väldig skillnad på hur EU arbetar och hur vi arbetar. Statsrådet noterar i sitt interpellationssvar att få medlemsstater ännu offentliggjort sina positioner inför regeringskonferensen 1996.

Vad är regeringskonferensen 1996? Det är egentligen en diskussion av EU:s grundlag – en grundlag som alltså kommer att gälla över våra grundlagar. Inte bara Sverige utan flera andra mörkar vad gäller de positioner man skall inta därför att man är inne i en sorts förhandlings-spel.

Jämför detta med hur svenskt grundlagsarbete tillgår. Det är utredningar, remissdebatter och preliminära beslut långt i förväg. Det är en rasande skillnad i öppenhet mellan EU-systemet och det system vi är vana vid när det gäller lagstiftning.

Jag klagar inte allmänt på hur regeringen behandlar EU-nämnden. Man försöker nog. Problemet är många gånger att EU-systemet självt påverkar. Det är svårt att brottas med detta när det gäller att få den information och den öppenhet i kommunikationerna mellan regering och parlament som vi behöver.

Det ställer andra krav på öppenhet också när det gäller utrikespolitiken. Tidigare handlade vi i ett internationellt samarbete. Här handlar det om ett samarbete där vi blir betydligt hårdare inbundna av EU-besluten än annars. Det är en självklarhet att det ställer ökade krav på öppenhet.

Anf. 38 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Jag bestrider bestämt, Kenneth Kvist, att UD:s handelsavdelning skulle vara dålig när det gäller att hantera frågan om utlämnande av hemliga handlingar till journalister. Jag är sannerligen beredd att ta en debatt på den punkten.

Däremot är det självklart att vi som EU-samordnare har en stor arbetsbelastning. Vi måste ta tid på oss för att se till att det inte slentri-

anmässigt görs den typ av sekretessbeläggning som gjordes innan de mer liberala regler som gäller från den 1 januari fanns.

Det är nog bra för den praxis som skall etableras i landet att vi utför detta arbete på ett grannliga sätt. Vi vill åstadkomma just öppenhet – icke slentrianmässig sekretessbeläggning.

Jag vet över huvud taget inte vad Kenneth Kvist avser när han talar om att vi nu i hemlighet skulle förhandla kring regeringskonferensen, som skall kunna leda till nya grundlagsförändringar. Jag skall inte använda ordet nonsens eftersom Kenneth Kvist inte har replikrätt, men jag vill säga att det sannerligen ligger långt ifrån verkligheten.

Om Kenneth Kvist läser interpellationssvaret finner han där att förhandlingar om regeringskonferensen avses påbörjas nästa år. Först i sommar skall en s.k. reflexionsgrupp påbörja sitt arbete. Den kommer att diskutera dagordningen på konferensen. Det är dagordningen för konferensen som kommer att diskuteras av reflexionsgruppen.

Vi har i Sverige i god tid innan dess tillsatt en parlamentarisk kommitté som skall kunna bidra till öppenheten just kring den typ av frågor som ännu icke på något sätt har börjat förhandlas.

Jag förstår inte vad Kenneth Kvist är ute efter. Det är en fullständigt felaktig beskrivning av det arbete som kommer att påbörjas först den 2 juni, när reflexionsgruppens arbete sätts i gång.

Det arbete som pågått hittills har varit tillbakablickande och gällt Maastrichtfördraget. Sveriges uppfattning har offentliggjorts bl.a. genom EU-nämnden. Det vet Kenneth Kvist också.

Slutligen vill jag säga att Kenneth Kvist i realiteten inte har återkommit särskilt mycket till de frågor han tog upp i interpellationen, nämligen om Sveriges initiativ. Det är bra. Det tolkar jag som att han menar att vi arbetar på ett sätt som vi kan vara om inte överens om så i varje fall ha ungefär likartad inställning till.

Sverige arbetar aktivt för en ökad öppenhet, och det är någonting som uppenbarligen både Kenneth Kvist och jag eftersträvar att vi skall göra också i fortsättningen, för att påverka de andra EU-länderna.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1994/95:80 om FN:s familjeår

Anf. 39 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Ulla-Britt Hagström har ställt följande frågor till mig:

1. Vilka åtgärder avser jag vidta för att fortsätta arbetet med FN:s familjeår?

2. Vilka internationella jämförelser kommer att prioriteras i informationen?

3. Vilka områden kommer att prioriteras för familjernas levnadsvillkor?

4. Vilka åtgärder avser jag vidta för att följa upp familjernas önskemål om och behov av vårdnadsbidraget och det drastiskt minskade ekonomiska utrymmet för flerbarnsfamiljerna?

5. Ämnar jag ägna större uppmärksamhet åt arbetslöshetens påverkan på familjen?

Sverige har sedan länge en väl utvecklad familjepolitik. Den svenska föräldraförsäkringen och de därtill kopplade ledighetsreglerna har en generös utformning som i ett internationellt perspektiv saknar motstycke. Det ekonomiska familjestödet är utformat för att ge familjerna stöd i olika situationer – vid barns födelse eller sjukdom, vid skilsmässor eller vid en förälders frånfalle. Och trots de nedskärningar vi nu tvingats till, bl.a. för barnens skull – de skall ta över den statsskuld vi efterlämnar – kvarstår faktum. Svensk familjepolitik är fortfarande framgångsrik när det gäller att utjämna villkoren mellan barnfamiljer och andra.

I strävan efter att kunna garantera alla barn goda levnadsvillkor har vi i Sverige valt en generell strategi. Med det menas att vi inte enbart försöker plocka ut de allra mest behövande och gå in med stödinsatser till dem. I stället har vi satsat på alla barn.

Kommunerna är fr.o.m. i år skyldiga att erbjuda plats inom barnomsorgen för alla barn i åldern 1 t.o.m. 12 år med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar. Alla blivande föräldrar och mödrar med barn har tillgång till en väl utbyggd verksamhet vid mödra- och barnavårdscentraler. Fri tandvård erbjuds alla barn upp till 20 års ålder. Detta är några exempel på hur högt barnen och familjerna prioriteras i det svenska samhället.

Också den svenska aktiva arbetsmarknadspolitiken har i rådande läge en mycket viktig betydelse för familjerna. Regeringens ekonomiska politik syftar till att minska arbetslösheten. Ökad sysselsättning ökar också familjernas trygghet, eftersom försörjning genom eget arbete minskar påfrestningarna för familjerna.

Mot denna bakgrund, och den svåra ekonomiska situation vi befinner oss i, har inte kommittén för FN:s familjeår haft som uppdrag att föreslå några nya stora kostnadskrävande reformer. Kommittén har i stället i den handlingsplan som legat till grund för arbetet under familjeåret pekat ut ett antal strategiska insatsområden som man har koncentrerat sig på. Det gäller bl.a. demografiska förändringar och förändringar i familjemönstret, med familjeseparationer som ett centralt inslag. Det gäller framväxten av nya föräldraroller, där frågan om faderskapets förändrade villkor är central, liksom frågan om jämställdhet och barnets rättigheter. Andra frågor som tilldrar sig intresse i dessa ekonomiskt kärva tider är givetvis sådana som rör kostnader för samt effektivitet och kvalitet i samhällets stöd till barnfamiljerna.

Kommittén har under familjeåret bedrivit en utåtriktad kontakt- och informationsverksamhet, som främst vänt sig till myndigheter och organisationer inom olika sektorer. Kommitténs uppdrag har varit att väcka andra människors intresse för att arbeta med dessa frågor, särskilt när det gäller att förebygga social utslagning bland barn och vuxna som befinner sig i en utsatt situation i samhället.

Ett år är en kort tid för att bygga upp en sådan verksamhet. Jag har därför ansett det angeläget att ge kommittén mera tid, bl.a. för att följa upp och utveckla några av de internationella samarbetskontakter som

Prot. 1994/95:97
28 april

*Svar på
interpellationer*

etablerats under året. Utöver ett seminarium om svensk demografisk familjeforskning, arrangerar den svenska kommittén under år 1995 bl.a. ett nordiskt expertmöte tillsammans med de övriga nordiska kommittésekretariaten, samt en konferens om familj och arbetsliv i samarbete med EU-kommissionen.

På det internationella planet i övrigt ställs delvis olika frågor i fokus i olika sammanhang. Inom FN, där samarbetet främst gäller globala frågor, ställs framför allt biståndet och samarbetet med utvecklingsländerna i förgrunden. På europeisk nivå är det i stället frågor om samordning av lagregler och om erfarenhetsutbyte inom social- och familjepolitiken som ställs i fokus. Och på nordisk nivå slutligen, gäller samarbetet kunskapsuppbyggnad, utvecklingsarbete och kompetensutveckling.

Arbetet med FN:s familjeår fortgår alltså. Avsikten är att kommittén till hösten skall redovisa sina samlade erfarenheter och ge en lägesbedömning på grundval av arbetet under familjeåret. Frågan om familjeårets uppföljning kommer också att behandlas i FN:s generalförsamling till hösten.

När det gäller Ulla-Britt Hagströms fråga om vårdnadsbidraget vill jag hänvisa till mitt anförande i anslutning till behandlingen den 15 december förra året av propositionen om att avskaffa detta bidrag. Jag gav där en utförlig redovisning av regeringens motiv för att avskaffa en kostsam reform som efterfrågats av få och som inte medverkade till någon egentlig valfrihet för familjerna.

Anf. 40 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Anna Hedborg för svaret om uppföljning av FN:s familjeår. En familj kan ha olika sammansättningar från änkan, eller en person som valt att leva ensam, till flerbarnsfamiljen. En som lever för sig själv måste ju vara en person, och ett par bör bestå av två människor, om man skall utgå från den matematik som vi lärde oss i skolan. Den mänskliga matematiken ser helt annorlunda ut. Den är inte baserad på logik utan på värderingar och attityder. Från att $1+1=1$ enligt äktenskapsregeln att "tu skall vara ett" och som bygger upp tillvaron på att man gör allt tillsammans kan också $1+1=2$ gälla, där var och en ges lika stort utrymme. Men $1=0$ kan också gälla. Man kan få uppleva att man som ensamlevande inte alls räknas. Lill Lindfors sjöng för ett antal år sedan "är man ensam är man ingen, men tillsammans är ett sätt att finnas till".

Om situationen uppfattas som positiv eller inte beror ytterst på hur man själv valt. Lika fel som det är att underminera flerbarnsfamiljernas ekonomi, lika fel är det att se ensamföräldrar som en generellt svag grupp. Det är inte så. Förhållandena är olika såväl för stabila kärnfamiljer som för ensamboende.

Vi kristdemokrater vill stärka familjen. Just därför tycker vi att FN:s familjeår är särskilt viktigt. Det har gått slentrian i ord som enbo, särbo, helgsambo, sambo, delsbo, grannbo och reko, dvs. relationskontrakt. Låt oss inte tappa ordet familj och familjen som en naturlig samlivnadsform. Det är familjen som bär upp vårt samhälle.

FN:s familjeår kommer som en avlösning av det europeiska äldreåret. Vi får inte glömma bort de äldre i familjen. Här byggs en bro i kontakten mellan generationerna. FN:s familjeår kan också användas till att förstärka relationerna mellan generationerna. I vårt samhälle med ökad rörlighet träffar inte barnen mormor och morfar lika mycket som förr. Det finns invandrabarn som aldrig kan träffa mormor och morfar. Här passar det att satsa på nätverk med faddrar för invandrabarn. Föreningsverksamhet och annan ideell verksamhet har här en chans att hjälpa till att knyta kontakter. Ofta leder just förmedling av kontakter till att personer som tidigare behövt hjälp från samhällets sida kan stå på egna ben. Uppföljningen av aktiviteterna under äldreåret visade att merparten av de tillfrågade tyckte att arbete för att öka solidariteten mellan generationerna borde vara ett prioriterat område i dagens samhälle.

Solidaritet måste givetvis också gälla gentemot fattiga länder. När vi talar om människovärdet är det viktigt att understryka vårt globala ansvar. Man upprörs till ett känslomässigt raseri när TV och tidningar berättar om hur den 12-årige pakistanske pojken mördades. Han tog sina kamraters parti och gick emot det slaveri han upplevt. Många barn utsätts i dag för slaveri. Vi vet att många barn dukar under i slavarbete. Föräldrar lever i ekonomisk misär som analfabeter. Barn dukar under av arbete i tegelbruk och mattillverkning.

Sverige minskar nu bidragen till de allra fattigaste. Vi står i skuld till världens barn, gatubarn och barn som nyttjas i porr- och prostitutionindustrin. Statsrådet svarar att på det internationella planet ställs biståndet och samarbetet med utvecklingsländerna i förgrunden. Detta rimmar dåligt med verkligheten. Att nu sänka biståndet och dra in en miljard i bistånd som det redan har fattats beslut om, pengar till fattiga, innebär att vi redan nu kommer att vara nere i 0,93 % av BNI. Vi tror att vi under mandatperioden kommer att vara nere i 0,75 %. Vi har i alla fall ett enprocentsmål.

Herr talman! Arbetslösheten är ett gissel för alla, men inte minst för barnfamiljer. Barnen för med sig otryggheten till skolan. Det ekonomiska utrymmet minskar, samtidigt som oro och konflikter lätt kan uppstå. Inget blir som förr. Föräldrarna kan tappa tron på framtiden, vilket smittar av sig på barnen.

Statsrådet svarar att försörjning genom eget arbete minskar på frestningarna för barnfamiljerna. Jag håller helt med om det. Men ändå drar regeringen bort ett ekonomiskt utrymme runt 18 miljarder till kommunerna. Bara uppgörelsen mellan Centern och Socialdemokraterna handlar om 40 000 kommunalt anställda. Många föräldrar, inte minst mammor, arbetar inom den offentliga sektorn i vården. Vi kristdemokrater skulle vilja ge kommuner och landsting tillbaka 4,8 miljarder till vården. Vi vill inte heller ha en så drastisk höjning av egenavgifterna.

Herr talman! Jag har fått svar om synen på valfrihet när det gäller barnomsorgen. Jag hänvisar också till mitt inlägg tidigare i debatten den 26 april här i kammaren. Jag skall inte upprepa den. Vi kräver valfrihet; en möjlighet är vårdnadsbidrag. Vi anser också att barnbidragssänk-

ningen bör ha en fördelningspolitisk effekt. Familjer med svaga ekonomiska möjligheter skall kunna tillgodogöra sig mer av den barnrelaterade delen av bostadsbidraget.

Herr talman! Om två veckor, måndagen den 15 maj, firas International Day of Families – Tolerance begins in the family. Hur ämnar statsrådet manifestera denna dag i Sverige?

Tack!

Anf. 41 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Ulla-Britt Hagström tar upp en mycket viktig fråga. Den rör verkligen det svenska samhället just i dag. Det handlar om vilken påfrestning den nu rådande arbetslösheten är för de svenska familjerna. Hur den tvåsiffriga arbetslöshet som vi har i dag påverkar familjerna generellt har vi alltför dåliga kunskaper om i vårt land. Den positiva anledningen är att vi inte under de senaste 60 åren har upplevt att arbetslösheten har stigit så snabbt och till så höga nivåer som nu.

Det finns ännu inte statistik och forskning som kan ge en fullständig bild av hur de fyra senaste årens dramatiska utveckling på arbetsmarknaden har drabbat vårt land och dess medborgare socialt. Däremot vet vi en hel del från andra länder om vilka långsiktiga problem som följer i spåren av en hög arbetslöshet. Utslagningen ökar. Fattigdomen breder ut sig, och de sociala problemen blir fler. Vi har kunskap om hur enskilda individer som drabbas av arbetslöshet påverkas. En människa som tvingas gå länge utan arbete tappar både kompetens och självkänsla. De ekonomiska bekymren, den oro och den utsatthet som följer på att man inte kan försörja sig drabbar självfallet också den arbetslöses familj och de barn som finns där. Om båda föräldrarna är arbetslösa blir situationen självfallet särskild ansträngd.

Därför inriktar regeringen nu hela sin ekonomiska politik på att få i gång tillväxten, få ner budgetunderskottet och därmed skapa fler jobb. Vi gör detta eftersom den största tryggheten för enskilda och för familjer är att man kan försörja sig själv på eget arbete. Vi gör det också därför att arbete är välfärdens grund och förutsättning. Vi försöker också genom att så långt som möjligt slå vakt om de sociala verksamheterna och i stället spara på transfereringarna minimera de skador som arbetslösheten riskerar att föra-med sig.

När pappa eller mamma – eller kanske båda föräldrarna – är arbetslös är det ännu viktigare att barnen har en trygg barnomsorg och en bra skola att gå till. Att familjen får det ekonomiskt ansträngt går att leva med ett tag, men om barnen därtill får en otrygg barnomsorg, en bristfällig utbildning eller sämre hälso- och sjukvård drabbar dagens arbetslöshet också morgondagens vuxna. Där är vi inte än. Därför är det så viktigt att få ekonomin på fötter igen och därmed skapa förutsättningar för att man skall kunna behålla en välfärd värd namnet också för den uppväxande generationen.

Att kommunerna inte kan räkna med kompensation för egenavgiften – vilket är ett konstaterande som finns i uppgörelsen med Centern – handlar inte om en indragning. Det är ett klarläggande av ett förhållande som är tämligen naturligt. Såväl arbetsgivaravgifter som egenavgif-

ter har precis samma effekt för den kommunala ekonomin. Om man använder lönekostnadsutrymmet för den typen av avgifter och skatter kan det naturligtvis inte också användas för kommunerna. Det gäller i allmänhet och i det här sammanhanget. Man har konstaterat att det är så här när det gäller de framtida egenavgiftshöjningarna. De är beslutade för att de sociala trygghetssystem, som också är oerhört väsentliga för barnfamiljerna och familjetryggheten, skall räddas. Det är egentligen inte en så konstig fråga. Den andra sidan av saken är att det samlade program som vi har handlar om att just få i gång tillväxten. Det är det viktiga för kommunernas skatteunderlag. Vi tänker inte heller dra in de ökade inkomster som kan följa av det.

Prot. 1994/95:97
28 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Visst är det så. Jag håller med statsrådet Anna Hedborg om allt hon säger om arbetslöshetens påverkan. Ändå kan vi inte komma ifrån att kommunerna nu kommer att sakna ett utrymme på 18 miljarder. De har redan höjt skatterna i snitt med 45 öre. Med hänvisning till den interpellationsdebatt som har varit här tidigare i kammaren i dag vädjar jag till statsrådet att hon också försöker medverka till att personalen inom vården, i landsting och i kommuner kan få vara kvar genom olika typer av insatser.

En grupp i Sverige som kan jämföras med dem som utför slavarbete i fattigare länder är barnen som lever i drogmiljöer. Det handlar om de barn som måste ta hand om sina föräldrar och vara mammor åt sina mammor. Jag har mött dem i skolan. Jag vet att de av oro måste gå hem på rasten för att se hur deras mammor mår. Jag vet att de får ta ett överdrivet stort ansvar. Barnen är rädda för att deras pappor är våldsamma när de har druckit och att deras mammor har utsatts för slag och våld. Det måste göras mer för dessa barns situation. Jag tycker inte att detta fick tillräcklig uppmärksamhet i betänkandet Socialpolitik – inriktning och anslag, m.m., som riksdagen behandlade i veckan. Vi kristdemokrater önskar att en större satsning skall göras för att man skall kunna hjälpa denna grupp av barn.

Alla barn har behov av att synas och vara en självklar del av gemenskapen. Det gäller också barn med särskilda behov. Det är viktigt att föräldrainflytandet i skolan ökar. FUB och RBU har tillsammans med Handikappförbundens Samarbetsorgan gett ut boken Elevernas skola eller skolans elever. Den ligger på min stol. Det är en slående titel. Man skulle kunna överföra det och säga barnens Sverige eller Sveriges barn. Det är viktigt att samhället är till för att ge ett stöd till barn och familjer. Jag skulle vilja veta litet mer preciserat om en av målsättningarna för FN:s familjeår, nämligen att man skall fästa uppmärksamheten på rättigheter och skyldigheter för alla medlemmar i en familj. Det är bra. Hur tänker statsrådet initiera detta?

Jag vill också gå tillbaka till min första fråga. Det är ju bra att man satsar ute i landet på olika sätt för att manifestera International Day of Families – Tolerance begins in the family. Jag fick inget svar om hur det initierades härifrån. Familjerna har en stor betydelse. Det är i familjegemenskapen som värderingar, normer och vägledande etik kan över-

föras från generation till generation. Det säkraste sättet att minska våld och kriminalitet och att motverka rotlöshet och drogmissbruk är att ge ett stöd till hem och familjer. Därför är det viktigt att peka på allt som kan göras under FN:s familjeår. Man trycker nämligen också väldigt mycket på solidaritet och tolerans.

Anf. 43 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Jag fick frågan om vad Sverige avser att göra den 15 maj, som är en familjedag. Vi kanske inte i första hand tycker att dagar för olika ting är avgörande för vad som görs på området. Det väsentliga är att varje dag är barnens och familjens dag. Så blir det genom en systematisk politik som bl.a. skall bygga på den princip som är så viktig, nämligen barns och varje familjemedlems egna rättigheter.

Vår generella välfärdspolitik är i hög grad inriktad på individens rättigheter. Man kan nog säga att det är ett uttryck för hur starkt vi i Sverige känner för den principen. I själva verket kanske vi känner långt mer för den än man gör på många andra håll.

Vi har alla naturligtvis möjligheter att använda oss av familjedagen för att försöka manifesteras och föra fram sådant som vi kan tycka är väsentligt. Som individer och i frivilliga organisationer av olika slag kan vi göra detta. Det kan finnas skäl att kanske tala för dem som är särskilt drabbade på grund av att de inte har de stabila och trygga familjeförhållanden som man naturligtvis skulle önska att alla barn, exempelvis, har.

Jag tycker för min del att det kunde vara viktigt att använda familjedagen till att tala om villkoren för t.ex. ensamma föräldrar och övergivna barn. Jag tror att det är viktigt att lyfta fram ensamstående mödrar och deras villkor. Det gäller också frånvarande fäder och frågan varför de är frånvarande och vilka förutsättningar det kan finnas för att de skall kunna leva närmare sina barn, vilket också många av de frånvarande fäderna önskar. Det kan vara en gammal mamma eller en gammal pappa som känner sig bortglömd, som skulle kunna uppmärksammas en sådan här dag.

Om man på något sätt kan använda den här dagen till att framhålla att de gamla vanliga förhållandena i familjen finns, kan den användas till det, av var och en.

Vi kommer inte att ta några centrala initiativ i form av stora manifestationer – det är inte riktigt vår modell i Sverige. Varje dags arbete för varje människas frihet och rättigheter är nog ändå det som är det avgörande och viktiga också för familjen.

Anf. 44 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Jag trodde att ni socialdemokrater var väldigt uppbokade på dagar. Första maj är t.ex. en stor helgdag för er. Det skulle också en sådan här familjedag kunna bli. Men jag är glad över svaret att alla dagar är barnens dag.

Jag vill från kristdemokraternas håll framhålla att det är mycket positivt med alla aktiviteter som sker under FN:s familjeår. Jag är också medveten om att familjerna i Sverige har det materiellt bra – förutom

de bördor som flerbarnsfamiljer och ensamstående föräldrar får bära i och med beslutet i riksdagen i veckan.

Det är bra att familjeåret fortsätter under 1995, och jag ser med förväntan fram mot höstens redovisning.

Ett intressant område är givetvis familjeforskning, som statsrådet nämnde. Ett område som det verkligen behöver forskas på är medie- och videovåldets påverkan på barn och ungdom. Det finns alldeles för litet svensk forskning på det området.

Jag ser positivt på de områden som statsrådet redovisar där papprollen lyfts upp och där jämställdheten och barnens rättigheter betonas. Givetvis kommer mycket att hända i det europeiska samarbetet inom social- och familjepolitiken. Här borde också frågan om internationella överenskommelser på medieområdet lyftas upp. FN-konventionen om barnens rättigheter, artikel 17, säger att barn skall skyddas från information som är till skada för barnens välfärd. Det finns mycket i våldsbudet i medierna i dag som är till skada för barnens välfärd.

Herr talman! Jag hoppas på ett fortsatt gott samarbete om FN:s familjeår. Vi har i Sverige en barnombudsman, som är en unik möjlighet. Jag vill därför tacka för den här debatten.

Anf. 45 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Det har hänt mycket positivt i arbetet med familjeåret. Det har kommit fram mycket intressant forskning. Jag tror att höstens rapportering från verksamheten kommer att bli intressant.

Själv deltog jag ganska flitigt i ett nordiskt seminarium för en tid sedan, om familjen och familjens situation i Sverige. Det är ändå väldigt mycket som är positivt i Skandinavien och alldeles särskilt i Sverige, om man menar att det är viktigt att barn har tillgång till båda sina föräldrar och att de har tillgång till sina föräldrars tid. Det visar sig exempelvis i de resultat som där redovisades, att trots att familjen nu utför så mycket mer förvärvsarbete utanför hemmet ägnas ändå lika mycket tid åt barnen som tidigare.

Svenska fäder, som vi ibland är litet förgrymmade på därför att vi tycker att de inte ägnar sig tillräckligt åt sina barn, ägnar sig visserligen mycket mindre åt barnen än vad mödrarna gör men är faktiskt bäst i Norden och i världen, och de ägnar sig mer och mer åt sina barn.

Det finns alltså mycket som är positivt som kan redovisas som följd av vår svenska familjepolitik. Sedan finns det givetvis också mycket som är värt att ägna mycken möda åt när det gäller att försöka stödja de särskilt utsatta barnen. På den punkten kommer vi att ha anledning att fortsätta, inte bara under familjeåret och det förlängda året, utan också i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1994/95:97
28 april

---

*Svar på
interpellationer*

Svar på
interpellationer

Anf. 46 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Ulla-Britt Hagström har frågat mig om forskningsmöjligheter för lärare och om skolforskningens inriktning.

Detta är viktiga frågor för skolan. Det är också ett av skälen till att jag har tillsatt en utredning som skall se över skolans inre arbete. Även om det är de enskilda skolorna och kommunerna som har ansvaret för skolverksamheten har också jag som skolminister ett ansvar för att undanröja eventuella hinder och för att underlätta en utveckling som stärker skolans läroprocesser.

En lärare är på sätt och vis en forskare som ständigt måste reflektera över vad det är som sker i det som tycks ske i klassrummen. Hur går det till när elever lär sig saker? Vad är det de lär sig? Under vilka förutsättningar äger goda läroprocesser rum?

Undervisning är en svår sak, som av läraren kräver stor psykologisk känslighet, praktisk kunnsighet och teoretisk insikt. Det är ju inte så att kunskap på något enkelt sätt kan förmedlas från kunniga lärare till okunniga elever, även om skoldebatten ibland har givit intryck av det. Förmedling är i själva verket inte alls något bra begrepp i sammanhanget. Kunskaper kan strängt taget inte alls förmedlas. Det är eleven själv som lär sig. Och kunskapen växer ur ett sammanhang. Den är beroende av vilka erfarenheter och vilket intresse eleven har, av kamrater, av drömmar – och förvisso av det kunskapsstoff som läraren lyfter fram.

I Läroplanskommitténs betänkande säger man bl.a. så här om kunskap och kunskapsutveckling: "Kunskaper är varken något yttre, utanför människan, eller något inre, inne i individen, utan snarare något som ligger mellan individen och omgivningen. En viktig del av denna omgivning är andra människor, det sociala sammanhang där kunskapen kommuniceras genom språket. — — Eleverna lär sig inte endast det synliga kunskapsinnehållet i t ex läromedel och undervisning, deras lärande omfattar också ett hanterande av den sociala situation som skolan erbjuder."

Att uppfylla de mål som läroplan och kursplaner talar om är alltså en komplicerad process. Läraren måste därför utforska vad olika undervisningsstrategier egentligen leder till. Det gör att lärarens arbetssätt alltid måste vara undersökande, på samma sätt som vi vill att elevernas arbete skall vara det. Detta sätt att närma sig sin praktik liknar forskarens hållning till sitt ämne. Det är naturligt att läraren vill fördjupa sin kunskap om undervisningens villkor genom att börja forska själv eller genom att på annat sätt ta del av forskningsresultat för att på det sättet bli en mer medveten och bättre undervisare.

Behovet av forskning inom skolans område är stort. Jag är därför glad att Ulla-Britt Hagström har ställt dessa frågor till mig, och jag skall försöka besvara dem.

Frågorna kräver en kort bakgrundsteckning. Av den forskning som berör skolområdet fördelar Skolverket resurser till ungefär tre fjärdede-

lar. Resten svarar Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Riksbanken, Socialvetenskapliga forskningsrådet, Forskningsrådsnämnden m.fl. för. Därutöver finns inom ramen för universitetens fakultetsanslag resurser som kan disponeras för forskning i anslutning till skolområdet.

Innevarande budgetår disponerar Skolverket drygt 26 miljoner för forskning inom skolområdet. 1995/96 är det sista året för det forskningsprogram som den dåvarande regeringen uppdrog åt Skolverket att genomföra under treårsperioden 1993/94–1995/96.

Det är av avgörande betydelse för skolans framtida utveckling att skolpolitiker, skolledare, lärare och andra berörda verkligen tillgodogör sig den samlade forskningen och utvärderingen inom skolområdet. Detta ingick i riktlinjerna för skolforskningen som den förra regeringen drog upp och ligger också till grund för Skolverkets forskningsarbete.

Skolverket har en nyckelroll när det gäller att anpassa den forskning som verket svarar för med hänsyn till såväl de övergripande målen för skolans utveckling som erfarenheterna från uppföljnings- och utvärderingsverksamhet. Målet för de forskningsprojekt som stöds av Skolverket är att de tillsammans skall öka kunskapen om svenskt utbildningsväsendets förutsättningar och resultat på vetenskaplig grund.

De medel som Skolverket disponerar fördelas för närvarande inom fem olika basområden: dels verksamheten i skolan, dels skolans kultur/kulturmöten, dels skolans styrning och ledning, dels effekter och effektivitet samt dels utbildning i samhället – utbildningspolitik. Tankarna bakom basområdena är att skapa miljöer där forskare kan mötas och överföra erfarenheter och kunskaper till varandra.

Men det är naturligtvis inte bara den forskning som Skolverket bidrar till som är av betydelse i sammanhanget.

Det är viktigt att intresset för forskning på lärarkunskapens område ökar i hela forskarsamhället. Jag skulle välkomna en intensifiering av den ämnesdidaktiska forskningen såväl vid lärarhögskolorna som vid universitetens ämnesinstitutioner. Det vore glädjande om också andra akademiska ämnen än de som traditionellt kopplas samman med skolan kunde närma sig undervisning och skolliv.

T.ex. skulle skolan och dess lärare med all säkerhet kunna få viktiga kunskaper från etnologer, ungdomskulturforskare och kultursociologer, för att nämna några exempel. Jag beklagar att så litet av den forskning som produceras rör skolan, den ojämförligt största kulturinstitutionen i samhället.

Ulla-Britt Hagström har till mig ställt frågan om vilka åtgärder jag avser vidta för att få skolforskningen mer lättillgänglig till den direkta skolverksamheten. Detta är en mycket väsentlig fråga som både regeringen och Skolverket ägnat betydande uppmärksamhet.

Skolverket har i uppdrag att – förutom att bygga upp forskningsprogram – föra ut forskningsresultat och informera om nya rön till aktivt skolfolk. Som exempel kan nämnas att en kunskapsöversikt över forskning om kunskapsutnyttjande har färdigställts. Vidare har en ny tidskrift börjat ges ut, vars syfte är att för användare presentera aktuella och relevanta forskningsresultat. Skolverket arbetar även med lokala

Prot. 1994/95:97
28 april

---

*Svar på
interpellationer*

nätverk av forskare och lärare/skolledare för att skapa arenor för möten mellan yrkesverksamma i skolan och forskare. Ytterligare exempel på informationsinsatser är nyhetsbrev, veckoblad, forskningsblad, seminarier och konferenser.

Att föra ut forskningsresultat är ingen enkel uppgift. Det får inte bli så att forskarna uppfattas som de som tänker och lärarna som de som i praktiken omsätter det som någon annan redan har tänkt. Därför har jag också poängterat lärarnas undersökande och forskande arbetssätt, och jag skulle med tillfredsställelse se fler lärare i forskarutbildning.

Hur forskningens resultat skall kunna nyttiggöras i skolans inre arbete är en fråga som även regeringen ägnat särskild uppmärksamhet. Så har t.ex. universitetet i Linköping under ett antal år fått stöd för ett projekt vars syfte är att utveckla samverkan mellan det lokala utvecklingsarbetet, lärarutbildningen, fortbildningen och forskningen. Detta projekt skall avrapporteras i början av 1996.

Det är viktigt att lärare på fältet både tar del av och påverkar den forskning på skolans område som pågår i dag. Lärare och forskare måste mötas för att byta perspektiv och erfarenheter. Sådana möten kan ge forskare nya insikter om hur problemen ser ut i den konkreta och ibland kaotiska klassrumsverkligheten, och de kan ge lärare redskap för att bättre förstå vad som sker i klassrummet. Vi behöver fler arenor där lärare och forskare kan mötas.

Det är min förhoppning att lärarutbildningarna vid universitet och högskolor – i dialog med kommunerna i sin region – i framtiden i allt större utsträckning skall kunna fungera som regionala utvecklingscentrum. Dit skulle yrkesverksamma lärare kunna söka sig för att möta nya och utmanande perspektiv, fördjupa sina kunskaper och forska.

Jag tror att det är tydligt utifrån vad jag hittills har sagt att regeringen fäster mycket stor vikt vid att forskningens resultat blir tillgängliga och användbara för lärare. Det är också det första steget för att forskningen skall kunna integreras i själva skolarbetet.

Detta är frågor som jag anser vara angelägna även fortsättningsvis. Jag har därför nu för avsikt att utarbeta och föreslå regeringen särskilda direktiv för Skolverkets sektorsforskning. De kommer att vara ett komplement till de generella direktiv för anslagsframställningar avseende forskning och utveckling som regeringen har beslutat om.

I många sammanhang har jag betonat vikten av att arbetet i skolan nu fokuseras på det inre arbetet, på läroprocesserna och på undervisningen. Detta kommer jag att ta upp i de aviserade direktiven. I vår proposition om jämställdhet mellan kvinnor och män inom utbildningsområdet tar vi också upp att regeringen har för avsikt att uppdraga åt Skolverket att i sitt forskningspolitiska program initiera och stödja forskningsinsatser som har sin utgångspunkt i den pedagogiska processen i klassrummet. Självklart anser jag att det är viktigt att också den skolforskning som Skolverket har ansvar för bidrar till detta genom att bygga upp kompetens och ett professionellt förhållningssätt i skolväsendet.

Herr talman! Ulla-Britt Hagström har också frågat mig vilka vidgade karriärvägar för lärare jag är beredd att initiera. Utbildningsdepar-

tementet har nyligen tillsatt en arbetsgrupp som skall göra en inventering av aktuella frågeställningar rörande bl.a. lärarutbildningen. Arbetsgruppens resultat skall kunna ligga till grund för regeringens ställningstagande till inriktningen av ett fortsatt utredningsarbete beträffande lärarutbildningarna. Som jag sagt i det föregående tror jag att det vore bra för skolan om lärare fick möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens genom att studera vidare och också forska och därmed dessutom vidga sina karriärmöjligheter. Jag har dock inga planer på att gå in på de avtalsslutande parternas område.

Anf. 47 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! För mig är det nästan en dröm att ha kammaren ensam med en minister som tycker som jag om forskningen.

Jag vill tacka statsrådet Ylva Johansson för svaret. Jag är också glad att forskningen i skolan just är ett av de områden statsrådet nämner som orsak till tillsättningen av utredningen om skolans inre arbete. Utbildning och forskning tillhör Sveriges intellektuella infrastruktur.

Jag vill först lyfta fram det positiva i statsrådets svar för att sedan föra fram några kritiska synpunkter.

En av forskningens utgångspunkter är att vilja veta mera. En lärare har att skapa en sådan situation att eleverna arbetar för att veta mera. Som skolministern säger: Det är eleven som lär sig, inte läraren som lär eleven. Här har engelskan med sina *teach* och *learn* bra begrepp i språket också.

Skolministern säger också att läraren skall ha ett undersökande arbetssätt. Detta sätt närmar sig forskarens. Ministern är även medveten om att behovet av forskning är stort. Det är just därför som jag har valt att ställa denna interpellation. Jag är själv lärare och har mött ett antal kolleger som på bekostnad av egen fritid och ekonomi valt att utbilda sig för forskning, men flera har hoppat av på vägen. Den tunga studietiden ofta vid sidan av heltidsarbete som lärare och ekonomiska förluster genom dryga resekostnader och kostnader för litteratur gör att flera inte orkar fortsätta. Ett gediget material som de samlat kommer inte kollegiet till del. Jag skulle kunna ta fram ett exempel där det finns väldigt mycket material om just jämställdhet som verkligen skulle behövas i dessa tider. Men det ligger just av dessa orsaker. Det är tragiskt att det inte finns en tradition så att intresserade lärare kunde få använda en viss del av sin arbetstid till forskning.

Det är också tragiskt att inte forskare och skolans personal möts. Lärarna använder vetenskapligt utforskat material i sin undervisning, men mycket av den allmänna forskning som sker är svårtillgänglig. Den är akademisk och mycket väl avgränsad. Ofta är den också både omfattande och svårtillgänglig. Ett första steg vore ju att ta tag i och systematisera den så att man får forskningsöversikter.

Drömmen vore om forskare tillfälligt kunde gå in i skolarbetet och lärare tillfälligt kunde få lämna skolan för forskning. Det behövs ett möte mellan yrkesliv och forskning. Forskningen skulle kunna användas. Läraryrket skulle kunna bli mer kunskapsproducerande. Lärarna kan själva utveckla nya teorier och modeller för yrkesutövandet. Det

kan också skapas karriärvägar för lärare, som i stort sett inte finns i dag.

Ett bra exempel som jag själv har upplevt är när forskningen finns på skolan. Det är en erfarenhet från naturbruksgymnasiet i Skara. Några forskare har under en lång tid använt skolans djurbesättning för forskning. Det har egentligen inte alls skett i samarbete med den pedagogiska delen. Men genom att forskningen har funnits på skolan har intresset ökat bland lärarna, och resultatet har diskuterats med eleverna. Det är detta nära förhållande som ger resultat.

Såvitt jag förstår har skolministern samma syn som jag på ett närmande mellan forskning och undervisning och nämner lärarhögskolor och universitetens ämnesinstitutioner. Skolverkets lokala nätverk av forskare och lärare/skolledare för att skapa arenor för möten mellan yrkesverksamma i skolan och forskare är en bra satsning som skolministern framhåller.

Herr talman! Egentligen är jag mycket glad över skolministerns så tydliga svar, som jag tycker andas utveckling. Forskningen är ett område för utveckling, och forskningen ingår i en process för att driva utvecklingen framåt. Det är en sådan utveckling som behövs för att låta "tusen blommor blomma". Forskningen startar inte vid en nollpunkt, och kunskapsutvecklingen har inget slut. Någonstans i denna process utan början och slut befinner sig forskningen på våra skolor. Det hänger på oss politiker hur mycket resurser vi är beredda att avsätta.

Under förutsättningar för goda läroprocesser finns t.ex. hela förhållningssättet i skolan. Hur eleven mår har stor betydelse för möjligheten att söka kunskap. Jag skulle därför vilja ställa några direkta frågor till skolministern:

Kunde skolministern ha tankar på att puffa för områden för forskning, t.ex. hur värdegrunden, "den etik som förvaltas av kristen etik och västerländsk humanism", påverkar skolans verksamhet? Det vore ett område för forskning.

Ett annat nyttigt område kunde vara hur massmedierna och videovåldet påverkar elever och deras inlärningsituation. Kan ministern tänka sig att på något sätt vara med och initiera den typen av forskning?

Anf. 48 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag kan börja med att svara på Ulla-Britt Hagströms direkta fråga.

I de direktiv för Skolverkets förmedling av medel till skolforskningsprojekt som den förra regeringen utarbetade poängterades risken med att använda skolforskningen alltför kortsiktigt och alltför tydligt förknippat med problem som just i dag finns i skolan. Man betonade i stället hur viktigt det är att få till stånd en fri forskning som kan garantera att olika och motsatta perspektiv på skolan kommer fram och att det alltid finns en pluralistisk prägel.

Jag tror att den förra regeringen hade rätt i sina antaganden och sina direktiv. Det är i skolforskningsammanhang viktigt att inte förlora sig i alltför snäva perspektiv utan våga ha de mer långsiktiga perspektiven. Därför kan jag inte svara positivt på de direkta frågor som Ulla-Britt

Hagström har ställt. Jag tror att skolforskningen måste hanteras något mer generellt och långsiktigt. Men det betyder inte att de frågor som Ulla-Britt Hagström tar upp är uteslagna som forskningsprogram eller som delar av den skolforskning som Skolverket stöder.

Jag vill säga något om övriga frågor som Ulla-Britt Hagström lyfte fram.

Avsättande av resurser för forskning är en fråga som vi kommer att få anledning att återkomma till när riksdagen så småningom skall fatta ett nytt forskningspolitiskt beslut. Men det återstår ju ännu en tid till dess.

Jag tror också att det är viktigt att komma ihåg att väldigt mycket forskning börjar med ett utvecklingsarbete – ett utvecklingsarbete som har att göra med den praktiska verkligheten i skolan. Det är ofta sådana utvecklingsarbeten som leder till att lärares intresse ökar och att man vill gå djupare. För att detta utvecklingsarbete skall komma till stånd krävs att kommunen, de enskilda lärarna och inte minst skolledningen har en aktiv hållning till utvecklingsarbetet i skolan. Det är en av anledningarna till att jag vill stimulera ett sådant utvecklingsarbete. Det är också en av uppgifterna för Utredningen om det inre arbetet i skolan.

Ulla-Britt Hagström tar upp att det skulle vara önskvärt att lärare hade möjligheter att gå till vidare utbildning, gå in i forskarutbildning, börja forska och kanske använda en del av sin tjänstetid till forskning. Detta är frågor som vi inte längre reglerar i regering eller riksdag, utan det är helt och hållet en fråga för de avtalsslutande parterna. Jag vet också att den typen av frågor är aktuella i de diskussioner som förs mellan parterna just nu.

Slutligen vill jag också säga något om vikten av att lärare och forskare möts. Skolverket har en i det avseendet väldigt bra organisation, eftersom man har en stor fältorganisation. Med hjälp av fältorganisationen kan man ganska lätt skapa möten mellan forskare och mellan aktiva i skolan. Man anordnade också centralt från Skolverket i februari i år en konferens på temat Skolan möter forskningen. Där möttes just forskare, skolpolitiker, tjänstemän, lärare och skolledare för ömsesidiga diskussioner. Det är viktigt att betona det ömsesidiga, för det är inte bara forskaren som skall tala om för de aktiva i skolan vad det är man forskar om. Lika viktigt är att skolans folk tillsammans med forskare diskuterar om ytterligare forskningsområden och om i vilken verklighet denna forskning sedan skall tillämpas.

Anf. 49 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Skolminister Ylva Johansson säger att forskningen skall vara långsiktig och inte skall ta tag i långsiktiga problem. Men jag vidhåller att medievåld, mobbning, främlingsfientlighet, rasism och trakasserier som givetvis förekommer i dag är långsiktiga problem. Om vi inte stoppar dessa problem, gör någonting åt det och hjälper till från samhällets sida, så accelererar problemen.

Det etiska förhållningssättet i skolan är också ett i allra högsta grad långsiktigt problem, så där kan jag inte riktigt instämma i ministerns svar.

Det är bra att skolministern har respekt för den kommunala självstyrelsen. Tyvärr visar inte regeringen prov på samma syn genom de drastiska nedskärningar som vingklipper kommunernas möjligheter. Skolministern skall givetvis inte gå in på de avtalslutande parternas områden, men det hindrar inte att skolministern tar upp diskussioner om möjligheter till karriärvägar för lärare inom forskningen. Skolministern har ju, som hon tidigare sagt, ett ansvar för att utveckla skolan. Skolministern kan också efterlysa forskning om etikens påverkan, massmediepåverkan och vad det nu skulle kunna vara. Hon kan också stimulera olika projekt och lyfta fram bra projekt som genomförts i kommunerna som goda exempel.

Vad är det som gör att en människa kommer in i lärande? Vad står kvaliteten för? Kravet på utvärdering är också ett område att arbeta med. Jag vet inte att det finns någon svensk forskning om utvärdering, utan man hänvisas till amerikansk forskning.

Med detta vill jag också fråga hur statsrådet kan garantera kvaliteten för skolans verksamhet när kommunernas ekonomiska utrymmen minskas med ca 18 miljarder.

Anf. 50 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Vårt land har mycket svåra ekonomiska problem, och vi brottas med mycket stor arbetslöshet. I det läget kan vi inte utfärda några garantier för välfärden. Det är ju så det ser ut i den verklighet som vi lever i. Det enda vi kan göra och som regeringen gör med stor intensitet och energi är att till varje pris försöka komma till rätta med statsskulden, obalanserna i statsfinanserna och den stora arbetslösheten. Det är den enda garanti man kan ge för en välfärd i framtiden, både för den välfärd som skolan är en del av i dag och för den välfärd som barnen förhoppningsvis skall få del av i morgon. Det handlar om ifall vi politiker har modet att fatta de beslut som krävs för att på sikt kunna garantera ett välfärdssamhälle, inklusive en bra och utvecklande skola.

När det gäller forskning kring våld, trakasserier, värderingar, etik och massmedier tycker självfallet också jag att det i många avseenden är angelägna forskningsområden. Utöver forskning som bedrivs med de medel som fördelas av Skolverket, sker forskning också på andra områden.

Jag vill också betona att en del av problemen i skolan i dag, t.ex. våld, trakasserier, mobbning eller bristande förmåga hos de vuxna att diskutera värderingar med sina ungdomar och elever, är sådana problem som inte så enkelt kan åtgärdas genom forskning. Det kanske i själva verket är så, att vi på dessa områden behöver gå till handling och att det kanske inte i första hand är mera forskning som behövs.

Som jag också sade i mitt svar till Ulla-Britt Hagström har regeringen för avsikt att prioritera forskning kring det som sker i klassrummet och förutsättningarna för goda läroprocesser. Dit hör många av de frågor som Ulla-Britt Hagström aktualiserar.

Det är också viktigt att lyfta fram positiva exempel på skolor som lyckats med det som andra skolor kanske ser som omöjligt. Jag tror att betydelsen av sådana positiva exempel och projekt kommer att öka.

I den decentraliserade styrning som vi nu har på skolområdet upptäcker allt fler skolor att det finns mycket mer att lära av skolan bredvid än av någon central myndighet. Det är positivt att man nu börjar orientera sig och skaffar kontakter skolor emellan och kommuner emellan. Där har jag och regeringen liksom Skolverket en uppgift att rikta strålkastarljuset på några av de skolor som har lyckats väl.

Anf. 51 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag är litet mer nöjd nu vad gäller värdet av forskning, värderingar, medievåld osv. Jag har också tidigare fått ett löfte av statsrådet Anna Hedborg om forskning vad gäller familjer som drabbas av arbetslöshet. Det är klart att det krävs mod för att fatta beslut.

Men jag är ändå bekymrad. Vid presentationen av kompletteringspropositionen sade finansminister Göran Persson att han tänkte sätta de kommuner som inte skötte sin ekonomi under tvångsförvaltning. Då kan man börja tala om hinder för självstyrelse samtidigt som ekonomin vingklipps. Trots dessa hårda ord, som jag ytterst ogillar, vore det bra om Ylva Johansson i tal och skrift uppmanade kommunerna att inte dra in på skolans verksamhet, att inte skapa mastodontklasser, att inte dra in resurser för barn med särskilda behov.

Ulf P Lundgren lär ha uttryckt att pedagogiken har samma betydelse för läraren som medicinen för läkaren. Det är ju allmänt känt att medicinforskningen är omfattande och att läkarna måste använda sig av den. Då borde det vara lika allmänt känt att läraren måste ta del av den pedagogiska forskningen – där tycker jag att kraven är för låga i dag. Men då måste problematiken med svårillgängligheten, som sagt, lösas. Inom pedagogiken finns det ju inte heller forskningserfarenhet på samma sätt som inom annan vetenskap. Denna måste utvecklas.

Det är mycket bekymmersamt att vi nu har kommit i ett läge där det saknas hyllor med pedagogisk litteratur i våra bokhandlar. Det utges helt enkelt för litet läromedel, kanske därför att läromedelsförfattande inte ses som meriterande i professorsvärlden. Jag hoppas att Ylva Johansson skulle vilja titta på detta. Här finns, herr talman, mycket mera att göra. Jag vill tacka för debatten.

Anf. 52 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Nu målade Ulla-Britt Hagström igen upp en bild av att regeringen skulle dra in resurser från kommunerna. Ulla-Britt Hagström fick ju tidigare här i debatten svaret av min regeringskollega Anna Hedborg att det som regeringen gör i kompletteringspropositionen är ju att klargöra det förhållande som alla ute i kommunerna redan räknar med, nämligen att höjningen av egenavgiften inte skulle resultera i någon kompensation från regeringens och riksdagens sida.

Om en kommun har dåligt skötta finanser är den kommunen i realiteten redan satt under tvångsförvaltning. Verkligheten är sådan att en kommun måste sköta sina finanser för att kunna ha något eget utrymme. Det handlar inte bara om det utrymme som konstitutionen ger för kommunal självförvaltning och kommunalt självstyre. Det handlar lika

mycket om det fria utrymme som i realiteten ges av de ekonomiska ramar som verkligheten medger.

I det läget är det viktigt att inte fler kommuner hamnar i en sådan situation som t.ex. Haninge kommun har gjort. Det är en kommun där man kan intyga om hur det är att inte ha någon frihet när orsaken är att man har misskött sina finanser.

Det är så oerhört viktigt att den kommunala ekonomin fungerar, eftersom det är kommunerna som i dag har det dagliga ansvaret för flera grundläggande viktiga delar i vårt välfärdssamhälle. Det handlar om omsorgen om barn, om utbildningen av barn och ungdomar, om vården av gamla och sjuka och om omsorgen om våra äldsta. Det är kanske grundbultarna i välfärdssamhället, och det är oerhört centralt att vi kan värna dessa verksamheter, inte bara kortsiktigt utan också långsiktigt. Det är det som leder och styr regeringen i det mycket svåra arbete som vi nu är mitt inne i när vi försöker att sanera statsfinanserna, återupprätta demokratin och bekämpa arbetslösheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1994/95:Sk51–Sk56 till skatteutskottet

8 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motioner
med anledning av prop. 1994/95:195 Primärvård, privata vårdgivare m.m.
1994/95:So41 av Gullan Lindblad m.fl. (m)
1994/95:So42 av Tomas Eneroth (s)
1994/95:So43 av Börje Nilsson m.fl. (s)
1994/95:So44 av Rune Backlund m.fl. (c)
1994/95:So45 av Stig Sandström m.fl. (v)
1994/95:So46 av Carina Moberg (s)
1994/95:So47 av Bengt Harding Olson m.fl. (fp, m, kds)
1994/95:So48 av Chatrine Pålsson m.fl. (kds)
1994/95:So49 av Barbro Westerholm m.fl. (fp)

Finansutskottets betänkande
1994/95:FiU21 Riksbankens förvaltning år 1994

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1994/95:SfU13 Invandrar- och flyktingpolitiken

Trafikutskottets betänkanden
1994/95:TU20 Luftfart
1994/95:TU21 Meteorologi, geoteknik m.m.

Prot. 1994/95:97
28 april

Näringsutskottets betänkanden
1994/95:NU19 Företag med statligt ägande
1994/95:NU23 Regler för godkända och auktoriserade revisorer

Bostadsutskottets betänkanden
1994/95:BoU13 Bostadsförsörjningen
1994/95:BoU14 Bostadsbidrag och bostadsanpassningsbidrag
1994/95:BoU17 Finansiering av lantmäteri- och fastighetsdataverk-
samheten m.m.

9 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 27 april

1994/95:124 av *Maggi Mikaelsson* (v) till jordbruksministern om mjölkkvoter och arrendatorer

1994/95:125 av *Ingrid Näslund* (kds) till statsrådet Leif Blomberg om uppehållstillstånd för eritreaner

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 2 maj.

10 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 28 april

1994/95:466 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson om utländskt ägande av svensk kärnkraftsindustri

1994/95:467 av *Eva Goës* (mp) till näringsministern om information om kärnkraftens avveckling

1994/95:468 av *Lennart Fremling* (fp) till miljöministern om hanteringen av utländska aluminiumburkar

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 2 maj.

Prot. 1994/95:97
28 april

---

11 § Kammaren åtskildes kl.12.34.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 3 § anf. 29
(delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Meddelande om svar på interpellationer 1

2 § Svar på interpellationerna 1994/95:89 och 104 om Turkiet och de mänskliga rättigheterna 1

Anf. 1	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	1
Anf. 2	FANNY RIZELL (kds)	3
Anf. 3	EVA ZETTERBERG (v)	5
Anf. 4	BERNDT EKHOLM (s).....	6
Anf. 5	RAGNHILD POHANKA (mp)	8
Anf. 6	ULF BJÖRKLUND (kds)	9
Anf. 7	MARIANNE ANDERSSON (c)	10
Anf. 8	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	11
Anf. 9	FANNY RIZELL (kds)	13
Anf. 10	EVA ZETTERBERG (v)	13
Anf. 11	BERNDT EKHOLM (s).....	14
Anf. 12	RAGNHILD POHANKA (mp)	15
Anf. 13	ULF BJÖRKLUND (kds)	16
Anf. 14	MARIANNE ANDERSSON (c)	17
Anf. 15	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	17
Anf. 16	FANNY RIZELL (kds)	19
Anf. 17	EVA ZETTERBERG (v)	19
Anf. 18	BERNDT EKHOLM (s).....	20
Anf. 19	RAGNHILD POHANKA (mp)	21
Anf. 20	ULF BJÖRKLUND (kds)	22
Anf. 21	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	22

3 § Svar på interpellation 1994/95:88 om personalminskningar i kommuner och landsting.....23

Anf. 22	Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	23
Anf. 23	LARS STJERNKVIST (s).....	24
Anf. 24	DAN ERICSSON (kds).....	26
Anf. 25	Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	27
Anf. 26	LARS STJERNKVIST (s).....	29
Anf. 27	DAN ERICSSON (kds).....	29
Anf. 28	Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	30
Anf. 29	LARS STJERNKVIST (s).....	32
Anf. 30	DAN ERICSSON (kds).....	32
Anf. 31	Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	33

4 § Svar på interpellation 1994/95:90 om insyn i EU-organisationen 34

Anf. 32	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	34

Anf. 33	KENNETH KVIST (v)	36
Anf. 34	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	38
Anf. 35	KENNETH KVIST (v)	39
Anf. 36	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	40
Anf. 37	KENNETH KVIST (v)	41
Anf. 38	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	41
5 §	Svar på interpellation 1994/95:80 om FN:s familjeår	42
Anf. 39	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	42
Anf. 40	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)	44
Anf. 41	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	46
Anf. 42	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)	47
Anf. 43	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	48
Anf. 44	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)	48
Anf. 45	Statsrådet ANNA HEDBORG (s)	49
6 §	Svar på interpellation 1994/95:105 om forskningsmöj- ligheter för lärare	50
Anf. 46	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	50
Anf. 47	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)	53
Anf. 48	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	54
Anf. 49	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)	55
Anf. 50	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	56
Anf. 51	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)	57
Anf. 52	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	57
7 §	Hänvisning av ärenden till utskott	58
8 §	Bordläggning	58
9 §	Anmälan om interpellationer	59
	1994/95:124 av Maggi Mikaelsson (v) till jordbruksminis- tern om mjölkkvoter och arrendatorer	59
	1994/95:125 av Ingrid Näslund (kds) till statsrådet Leif Blomberg om uppehållstillstånd för eritreaner	59
10 §	Anmälan om frågor	59
	1994/95:466 av Eva Goës (mp) till statsrådet Jörgen An- dersson om utländskt ägande av svensk kärnkraftsindustri	59
	1994/95:467 av Eva Goës (mp) till näringsministern om in- formation om kärnkraftens avveckling	59
	1994/95:468 av Lennart Fremling (fp) till miljöministern om hanteringen av utländska aluminiumburkar	59
11 §	Kammaren åtskildes kl. 12.34	60

